

VĚSTNÍK

NUMISMATICKÉ SPOLEČNOSTI ČESKO-SLOVENSKÉ
V PRAZE.

ROČNÍK III., č. 1.

V PRAZE, v červenci 1921.

Pořadné čís. 5.

Eduard Fiala:

Staré mincovny:

Kořim, Libice, Malín, Vratislav a Mělník.

Že by ve svrchupsaných místech byly stávaly kdysi mincovny, před nedávným časem ještě povědomo nebylo. Na okolnost tuto poukázal nám teprve obsah několika šťastně objevených nálezů, které pak odborně byly prozkoumány.¹⁾

O ražbách **Libických** jednáno již před více jak 33 lety; byl to hlavně kustos berlínského mincovního kabinetu Dr. Menadier, který při popisu tehdy objeveného nálezu Byrckého²⁾ (1886) zjistiti se snažil, že část nalezených tu drobných denárů (popsaných mnou v dile Fiala-Donéhauer č. 158—186, vyobrazených tamtéž na tabulce V.) přináležejí Slavníkovcům, kdežto já, opíraje se o jistá zjištění, jsem dokazoval, že mince ty nemohou býti Slavníkovské, nýbrž že jsou to denáry pro obchod Bodricko Lutický v některé nejspíše zahraničné mincovně ražené. Nenabyl jsem tehdy nijak jistoty, že by Slavníkovci ve svých sídlech skutečně minci svou vlastní byli razili,³⁾ mnoho zdálo se mluviti proti, různé však také pro takový náhled!

V mém dile „České Denáry“³⁾, v letech 1895—1896 vydaném, popisují pod č. 307 denár, jenž v rubu svém nese opis LIVBVZ, tedy jméno jménu „Libice“ dosti blízké — než denáru toho zatím, aspoň pokud mně povědomo, znám jest jen kus jediný v cizině nalezený, který mimo okolnosti tyto vyznačuje se i zvláštní nám cizou fabrikou (Děvinskou), i nelze tudíž o provenienci jeho určitěji se vysloviti, vzdor tomu, že původ jeho na Libici hledati by bylo vždy možné, buď v době Slavníkovské, nebo v době brzy po vyhubení jmenovaného slavného rodu. Nápis v lici tohoto denáru jest ZOBELAV (Zobezlav), snad též Soběslav Přemyslovec, jenž v době poslavníkovské vládne i na *Malíně*, jako kníže údělný.

Zajímavou jest ve směru tom také okolnost, že z mincovny *Malínské*, o které dále více pověděno bude, známe denár, jenž v lici svém při jménu panovníka jakýs zkrácený titul Libický Lib · VD V (Libicensis. u. dux.) nese („České Denáry“ č. 303 z nálezu Magnu-

¹⁾ Srov. soupis nálezů v »Česk. Denárech«.

²⁾ Srov. Menadier: Funde Deutscher Münzen aus dem Mittelalter (Zeitschrift für Numismatik 1887).

³⁾ Str. 251 č. 307.

ševického), i soudím nyní, že na Libici přece jen asi mince byla ražena, ne však za knížat Zlických, nýbrž teprve za Přemyslovců. Na Libici hradě, který patřil knížatům Zlickým, jež v Čechách rozsáhlý majetek⁴⁾ v držení svém měli — vládlit celému prostranství východních Čech od střední a z části horní Vltavy až po střední tok českého Labe a na východ přes Kladsko ku hranicím Moravy, — žel, nenalezla se vzdor pilnému tam výzkumu dosud ani jediná mince, která by nás o pochybnostech svrchupsaných blížeji poučila, záhady ty rozluštila racionelně. Pokud se pamatují, jen v okolí dráhy blíže Libice vedoucí, nalezena v řadových hrobech r. 1896 lidská kostra a při ní milodar — několik (10?) denárů Boleslava II., typu Ethelredova — (z mincovny Pražské a Vyšehradské), tedy mincí období poslavníkovského, kterýžto nález nám však v ohledu numismatickém o Libici a ražbách jí blízkých nic nového nepověděl. Snad stane se tak jednou přece, jak stalo se pomocí nálezů již mnohokrát, jak z dále vypravovaného vysvítá.

Hlavním sídlem knížat Zlických nebyla ale Libice, nýbrž *Kouřim*, (Curim, Zlicov). Hrad Zlicov stával na místě nynější „staré Kouřimi“, i byl teprve ve století XIII. za povstání Děpoliců — postraní to větve rodu Přemyslova — pozdějších držitelů Kouřimska, zničen.

Že v Kouřimi se někdy mince razila, povědomo dosud nebylo, a teprve nález v Chrástanech, dne 10. května 1897 odkrytý, mne o okolnosti té přesvědčil.

Mezi ražbami v Chrástanech objevenými, z větší části vévodovi Jaromírovi⁵⁾ přináležejícími, nalezeno i několik denárů, jež v rubu svém nesou opis MIRVCASETO, tedy Otezakurim (Oteza. = jméno mincmistra, Curim (Kouřim) jméno mincovny, nebo v jiném výkladě: Ote = jméno mincmistra, za Curim), jsou to tedy rozhodně mince mincovny Kouřimské a jsou raženy za určitého mezivládí (souzeno dle opisu líce), mincmistrem *Otezou* nebo snad *Otem* a sice v době první vlády Jaromírovy (1003) blízké.

Opis líce jest nejasný 170C-QqITQ-QA — snad vztah, jak již praveno, ku nějakému interregnu mající.

Jinak jsou denáry ty velmi jemné kresby.

I krajiště Čáslavské, včetně *Malína*, který tuto ponejprv připomenouti dlužno — dříve taktéž majetek knížat Zlických, — dostalo se po krvavém roce 995, jenž v záhubě rodu Slavníkovců vrcholil, v majetek rodu Přemyslova i zdá se — žel, nemáme pro okolnost tuto písemných důkazů, — že stalo se asi v části rozsahu bývalého panství Slavníkovců jakýmsi údělným knížectvím, jehož výnosnost i na horách stříbrných blíže Malína situovaných (pozdějších gruntech kutnohorských) se zakládala.

Chronista Sedlecký může míti pravdu, když tvrdí, že Malín byl založen nedlouho po Čáslavi, počátkem století X, jest však i dosti

⁴⁾ Srov. Jan Helich: Libice, knížecí sídlo Slavníkovo.

⁵⁾ Srov. Josef Smolík: Nález Chrášťanský, v jehož popisu Smolík pod čís. 42 denáry Kouřimské popisuje, ale co takové nepoznává, nýbrž přikládá je tu bez poznámky ražbám Jaromírovým.

možné, že stalo se tak ještě dříve a že i připomínka, dle které Malín již r. 888 lidnatým městem se nazývá, není jen pouhou báhorkou. Malín jest rozhodně místo velmi staré, i nerozpakují se opětně tvrditi, že vzkvět jeho hlavně souvisel s rozvojem dolů stříbrných v blízkosti Malína se nalézajících — dolů pozdějších Hor Kuten a že k vůli blízkým dolům tém stal se Malín také mincovnou, jakož že i podobně v nepříliš vzdáleném hradě Libickém mohla se nalézati kdysi mincovna, ku jejíž výrobě mince, podobně jak v Malíně, mohly sloužiti opětně Kuksy Horské

Písemných zpráv o starém Malíně zachovalo se jen poskrovnu a to jen dosti pozdních; první zprávu nalézáme u Kosmasa, který líčí boje Bořivoje II. proti Oldřichovi Brněnskému v neshodách poslušnostních. Kosmas nazývá zde Malín „Oppidum“, tedy opevněným městem, hradištěm. Jest zajisté pozoruhodné, že Malín tvořil ještě v století XIIItém obec úplně vlastní, samostatnou, založenou na statku zemském, knížecím, který byl nevešel nikdy v majetek soukromý, ač blízké nákupy, jak pánů z Cimburka, tak Hrabšičů a jiných, pro nově tehdy založený klášter Sedlecký po hranice Malínské sahající, za jiných okolností i nákup gruntů Malínských by byly připustily. Okolnost tato jest pro majetkový poměr Malína jistě pozoruhodná, an líčí nám jej jako sídlo neprodejné, sídlo, které od roku 995 jest pak dojísta jedině v majetku Přemyslovců, později Lucemburků, vždy jako úděl samostatný.

Denáry nesoucí v rübu svém opis MALIN CIVITAS nejsou četné; přinesly nám je, pokud povědomo, jen tři nálezy a sice Magnuševecký⁶⁾ r. 1873 objevený, Byrcký⁷⁾ vykopaný roku 1886 (así v roce 1000 v lúno země uložený), a konečně nález v Čistěvsi⁸⁾ blízce Králové Hradce roku 1896 odkrytý.

Zajímavé jest, i co zjištění chronologie denárů Malínských se týká, vypozerovati mezi jakou mincovní příměsí peníze ty se objevily; v nálezu Magnuševeckém byla příměs výlučně česká, byly prý tam jen denáry Boleslava II. typu Ethelredova. V nálezě Byrckém (Peistervitzkém) zjištěny denáry všech Boleslavů, královny Emmy a Boleslava Chrabrého. Z denárů cizích Otto Adlétské (204 kusy), krále Otty III. různých mincoven (983—996), Řezenské, Vendicko—Lutické; anglické Ethelreda II. dob starších (po 978), císaře Otty pro Pavii (962—973), polské polobrakteaťy a jiné. Nejmladší mincí nálezu byl tu denár Štrassburského biskupa Altvicha (1000—1003), který nám také dobu zakopání nálezu určuje; konečně v nálezě Čistěvsském shledány denáry Boleslava I. a II., mezi nimi zvláště ony typu Ethelredova, dále Václava a Soběslava Uzovských, Soběslava Malínského, Emmy Mělnické, Bavorských Jindřichů I. a II., též Otty Bavorského, pak krále Kunrata z Burgundu a Arelatu, otce Emmy Mělnické, sestry manželky Jindřicha Bavorského; Augspurgských biskupů Oldřicha a Jindřicha a j. Pozoruhodno tu, že žádná mladší mince než z r. 999 se v tomto nálezě zjistiti nedala.

⁶⁾ Srov. »České denáry« str. 158.

⁷⁾ Č. D. str. 157.

⁸⁾ Č. D. str. 517.

Slavníkovec *Soběbor* nazývá se u Thietmara Zebislove jinak Zobezlau; i proto soudil jsem nejdříve, že mince Malínské přece jen Slavníkovecům připisati by bylo dlužno — jako ražby, již před r. 995 vzniklé, kde území Malínské ještě Slavníkovecům přináleželo — než celý typ těchto denárů, který jest český, vládní (ovšem dle typu Ethelredova) a jiné, částečně již svrchupsané okolnosti k tomu poukazují, že raženy za svrchovanosti Přemyslovce, jemuž se po zapuzení knížat Zlických také Malína bylo v úděl dostalo.

Denáry Malínské jsou rázu čistého, pečlivé fabriky, s opisy jasnými, více přesnými, málo korumpovanými.

V líci zobrazené poprsí, buď se strany levé nebo pravé postavené, je úplně Ethelredské, křížkem před prsama nebo zvláštní třířebou (střelovitou) značkou opatřené.

V rubu obvyklá ruka prozřetelnosti Božské shora, mezi značkama $\odot \bar{\omega}$, $\omega \odot$ nebo $\nabla \nabla$

Nejzajímavější ražby mincovny Malínské byly ony z nálezu Čistěvesského; byly tu zastoupeny tři různosti s lícními opisy INARA a NAIAP, jež byly po ten čas neznámy. Popsal jsem je svého času v dodatcích ku „Českým denárům“ a v „Památkách archaeologických“ Po mně, ku upozornění Klimenta Čermáka, který o existenci mincí těch dříve nevěděl, popsal a vyobrazil je (dle mojích vyobrazení v „Památkách“) opět Josef Ledr v dějinách obce Malína, vyšlých r. 1897.

Jak již svrchu praveno, jsou opisy denárů mincovny Malínské velmi zřetelné, jméno panovníka ZOBÉZLAV nebo ZOBÉZLVA nekorumpované, jméno mincovny v rubu mince MALIN nepochybné.

Jak vyložiti dlužno jméno INARA (arani) a NAIAP (paian) dosud se mně nepodařilo.

Vratslav. Na místě, kde nyní rozprostírá se krajiště Vysokomýtské, rozprostírala se v dávných dobách župa Vratislavská, které vévodil hrad Vratslav⁹⁾ až podnes z hradiště svého patrný. Také Vratislavsko bylo, pokud paměti sahají, v držení knížat Zlických a po jich záhubě, pakli ne již dříve (za Boleslava I.), přešlo v přímý majetek Přemyslovců. Za vlády Přemyslovce Vladislava II. utvořeno z žup Vratislavské, Časlavské a Chrudimské připojením krajiště Jemnického na Moravě zvláštní údělné panství, které pak v roce 1144 vešlo v majetek Děpolticů, potomků Přemyslovce Vladislava I. a zůstalo pod jejich vládou až do roku 1185, potom zase v letech 1189—1197 a 1205—1217.

Zakladatelem této Přemyslovské linie byl druhý syn vévody Vladislava I., kníže *Děpolt* (1142—1167), v dějinných událostech tehdejších dob často připomínaný mohutný vojevůdce a státník, po němž na stolci Děpolticů seděli později Děpolt II. † 1190, Děpolt III. 1194—1218, Soběslav 1194—1214 a Boleslav † 1241. Dle akcí u postupu vlády v rodině Děpolticů, jich rozmachu moci panovnící, sotva možno pochybovati, že by Děpoltici, aspoň v některých dobách minci svou

⁹⁾ Připomíná se po prvé roku 1088, opuštěn okolo r. 1250, kraj sám pak nazývá Mýtským. Přes Vratslav vedla do Moravy celní stezka. Po zaniknutí Mýtské cudy v r. 1407 Mýtsko spojeno s Chrudimskem.

vlastní nebyli razili, byla to asi jen některá mince nemá v XIII. věku často užívaná, mince, kterou snad již dávno známe, však zjistiti jsme dosud nedovedli.

Ražení mince na Vratslavi bylo by pak — také asi výrazem starých praktik mincovních!

Mezi denáry Boleslava I. — připomínám hned, že jistým jiným ražbám panovníka toho podobným — nalézají se denáry, jež v obvodu líce jméno ✚ VA I TE I O B, v rubu pak VRATSV O (Vratsao) nesou, tedy jméno patrně nějakou Vratslav nebo Vratislav připomínající. Dle mého náhledu jest to spíše župní hrad Vratslav, dle náhledu slovuťného slezského numismata F. Friedensburga Vratislav (Breslau) Slezská. Můj náhled podporují hlavně tou okolností, že denáry Vratslavské jsou velmi podobné zjištěné řadě Boleslava I. ražeb českých (rázu mečového), které již i na půdě české objeveny byly, kdežto charakteristických ražeb Slezských století X. dosud jsme nepoznali.

Slezsko, dříve Polské, nalézalo se ovšem již okolo roku 960 v držení vévody Boleslava I. a pod vládou panovníka toho snad bylo ve Vratislavi raženo. Není také zjištěno, komu okolo roku 960 česká Vratslav přináležela, zdaž Slavníkovcům, anebo již knížeti Pražskému Boleslavovi, okolnost, jež v bližším určení by ovšem byla velmi důležitou. Názory tyto nejsou ještě dosti objasněné a zjištěné, ale to potvrditi možno, že denáry s opisem Vratslav jsou výhradně českomoravské produkty, aťsi byly ve Vratslavi nebo Vratislavi raženy, ježto obě tato krajiště byla tehdy již pod vládou českou.

Mělník. Při stoku Vltavy, Labe a Pšovky usadili se Pšované, jichž hrad Pšov, později Mělník nazývaný, byl jedním z hlavních sídel knížat Pšovských.

Posledním knížetem Pšovským byl Slavíbor, jehož dcera Ludmila provdala se za Pražského knížete Bořivoje. Sňatkem tím dostalo se území Pšovské v držení knížat Pražských (českých), v jichž majetku pak také zůstalo.

Zajímavé jest, že území mělnické bylo již od času pradávných vdovským sídlem kněžen a královen českých, které z Mělnicka své výživné dostávaly. Toto ustanovení trvalo, jak se zdá, již od dob vlády vévody Boleslava I., který dříve za panování knížete Václava Pšovsko v úděl byl obdržel.

Jako další sídlo vdovské připomínají nám listiny Mělník také po úmrtí Přemysla Otakara II., kdy náležel královně Kunhutě, později královně Elišce, Barboře a jiným.

V ohledu numismatickém zajímá nás hlavně ona okolnost, že na Mělníce sídlila také vévodkyně *Emma* (Hema), manželka roku 999 zemřelého Boleslava II., dcera krále *Kunrada z Burgundu a Arelatu*¹⁰⁾, (nar. 924 † 993) a zde i minci svou raziti dávala.

Emma, narozená okolo r. 964 byla sestrou *Gisely*, manželky Jindřicha II. Bavorského († 995), dále *Rudolfa* III. Burgundského, *Berty*, jejímž prvním manželem byl Udo II. Champaňský, druhým král

¹⁰⁾ Regnum Cisjuranum pod vládou potomků vévody Welfa (Volvina) hraběte Bajuvarského v Schussengavi.

Robert Francouzský († 1031), a *Gerbirgy*, provdané nejdříve za Heřmana z Werle, po druhé za Heřmana Švábského. Otec Emmy byl dvakrát ženat, nejdříve s Adelasí, potom s Matildou Francouzskou. Toto příbuzenstvo, patřící do rodu Burgundských Welfů, bylo nadmiru vznešené, královské, i není divu, že Emma v poměrech těchto vychovaná, vedla titul královský: E M M A R E G I N A¹¹⁾. Tato příbuznost s Jindřichem Bavorským vysvětluje i tak mnohé poměry mezi Čechy a Bavorsky v dobách těch zavládnuvší. — hlavně to časté utíkání se Jindřicha v ochranu Čech. Dne 2. února r. 999 ovdovělá Emma odešla na Mělník do jí přikázaného údělu, který snad již za nemoci chotě svého ovládala, nezdružuje se tam však dlouho, ježto Boleslav III. ji ze země vypuzuje, načež utíká se se synem Oldřichem v ochranu Jindřicha Bavorského, i vrací se teprve v lednu r. 1003, kdy Jaromír povolán na trůn český, ve svůj úděl vdovský. Zdaž Emma po vpádu Boleslava Chrobého do Čech, znovunastolení Boleslava III., i téhož opětém zapuzení a nastolení Chrobého, pak Jaromíra, na Mělníce se zdržovala, povědomo není; zemřela r. 1006.

Období, kde Emma má možnost i minci svou vlastní na Mělníce raziti, jsou dle historického líčení krátká i možno dost, že raženy denáry mělnické již za živobyti Boleslava II., v letech 993—999, v kteréžto období ražení denárů s typem Ethelredovým vůbec spadá.

Denáry Emmy nalezeny dosud, pokud mně povědomo, v nálezech: Byrcském (asi r. 1000 zakop.), Olobockém (zakopaném okolo roku 996) a Čistěvesském, jinak známé byly ale již i za časů Adaugta Voigta — žel, že z nálezů dnes blíže neznámých.

Denáry mělnické jsou rázu čistého, málokdy korumpovaného, v líci pravidelně opis ✠ ЭММА ✠ РЕДИНА. v rubu ∞ АТЛІО ✠ СІИЛІМ несoucí. V mém díle „České Denáry“ popisují na str. 248—249 11 růzností opisů, které hlavně ve jméně CIVITAS vrcholí (ciatas, ciaitas, ciantas, civtas, cntas, cintas, catas a cutas). Jména *Enma* a *Melnic* jsou skorem vždy bezvadná.

Přehled typů denárů svrchupsaných:

1. *Liubice*: Lic: ∓ OBE ∓ TVA (Zobezlav) hlava v před. Rub: ∓ VBVL (Liubuz). Kostelík. (Vyob. T. 5, č. 1.)¹²⁾

2. *Malín*: Lic: + ∓ OBE ∞ LVALib VDV. (Zobezlav Liubu dux) poprsí. Rub: ∞ ATIVIONLIAM + Malin Civitas. Ruka mezi značkami.

3. *Malín*: Lic: ∙ DE ∙ AVVAO + j. d. Rub: + MAL VCIVITA + j. d.

4. *Malín*: Lic: ✠ Z OBE ∓ IAVIVARA poprsí l. před prsama kříž. Rub: MALINCIVITA ✠ ruka shora mezi ∅ | ∞. (T. 5, č. 2.)¹³⁾

5. *Malín*: Lic: ✠ Z OBCZL AVWARAI poprsí p. před prsama tři hřeby. Rub: + MALINCIVITA ∞ ruka j. d. mezi ∞ | ∅. (T. 5, č. 3.)¹⁴⁾

¹¹⁾ V knihovně Wolfenhüttelské nalézají se Hemou fundovaný Passional (passio Pantaleonis), který královskou pošlost její bezpodmínečně potvrzuje (srov. Heinemannův seznam č. 3008). List 18tý tohoto Passionalu ozdoben miniaturou, představující pokoru Hemy před sv. Václavem, jenž nese tento zajímavý nápis: hanc libellum Héma uenerabilis principissa pro remedio anime sue in honore beati vencezlauvi martiris fieri iussit.

¹²⁾ V Berlínském mincovním kabinetu; »České Denáry«, str. 251, vyobr. T. V., č. 26.

¹³⁾ Fiala: Památky arch. (nález čistěvesský).

¹⁴⁾ Fiala: České Denáry, dodatek. T. XXXVI, č. 5.

6. *Malín*: Lic: ✚ ⚡ OBEI AV † NAI A Q poprsí I. j. d. Rub: ✚ MALIN † CIVITAS: ruka j. d. mezi ∇ ∇ (T. 5, č. 4.)¹⁵⁾

7. *Kouřim*: Lic: OTE?ACVRIM i ✚ kříž, v jehož třech úhlech po ⊙ ve čtvrtém • Rub: APTIRPǫLI pod lomenicí chrámovou † CIA • (T. 5, č. 5.)¹⁶⁾

8. *Kouřim*. Lic: + MIRVCAS · TO kříž, v 1. a 3tím koutě po kroužku, v 2. a 4tém po 3 tečkách. Rub: I TVGPRITPA j. d. (T. 5, č. 6).

9. *Vratislav*: Lic: + VALZEBOJ meč a křížek. Rub: VR · AT ∞ Vo + pod lomenicí chrámovou CCC.

10. *Vratislav*: Lic: j. d. Rub: VRATSVO + pod lomenicí chrámovou CCCC (T. 5, č. 7.)¹⁷⁾

11. *Mělník*: Lic: ✚ EHMA ✚ REGIVA poprsí p. před prsama kříž. Rub: IINLIM ✚ ∞ ATAI C ✚ ruka shora mezi A | ∞ (T. 5, č. 8.)¹⁸⁾

12. *Mělník*: Lic: j. d. Rub: d. j. vedle ruky značky A | ∞

Ku bližšímu poznání denárů přiřkládaných kdysi — *Hankou* knížeti Vratislavovi I. (912—925), *Dr. Menadierem* Slavníkovcům, o kterých se v tomto článku podrobněji jedná, a mnou konečně baltickým Slovanům (hlavně Bodričům a Wagrům), předkládám našim sběratelům několik vyobrazení takových denárů ku prohlédnutí, i prosím pány sběratele, pakli mince podobné ve sbírkách svojich již chovají, nebo jim povědomo jest kde se našly, o oznámení okolností těch.

Vyobrazené tyto denáry jsou úhledného rázu, z části typu našim denárům Boleslava II. (s lomenicí chrámovou) v rubu podobného (č. 12—18). Něžnámeho původu rázu jsou ony s vyobrazením ptáka, (jakéhos hlavu sklánějícího sokola) č. 9, 10, a ony se sekerou nebo mince razidlem č. 11. Velmi zajímavým jest ten denár, který pod lomenicí chrámovou místo obvyklých zkratk ONO, ONC, ONA, OMO a j., vyobrazení krátkého širokého meče nese (č. 12.)

V líci denárů těch objevuje se vždy ruka spravedlnosti, umístěná obvyklým způsobem mezi různými značkami, jako na denárech našich, t. zv. obchodních, Boleslava II. (České Denáry t. III., č. 5, 7, 10 a jiné). Značku A ∞ (Alfa omega, na českých denárech obvyklou), nenalzáme na denárech zde popsáných nikdy, často A a I.

Také nenalzáme na nich ten náš stejnoramenný kříž s bakulkama a tříhřebím. Opisy těchto denárů jsou velmi nejasné, buď přeházené, nebo podivně zkrácené; při bedlivém pozorování brzy najdeme, že v opisech mluví se tu často o nějaké obci = CIVITAS (CVITI, CVITAT, CVIVA atd) a že v líci i někdy za titulem objevuje se zkratka jména pohlavárova (srov. t. III., č. 13.)¹⁹⁾

Za jménem „civitas“ umístěny jsou pak rozhodně i jména mincoven, o kterých, žel, dnes málo víme. Zajímavé jest, že na denárech těchto do běžného písma nalzáme vsunuté též runy.

Na tabulce V Věstniku pořadné č. 5, vyobrazeny jsou následující ražby:

¹⁵⁾ Fiala: České Denary, dodatek. T. XXXVI, č. 4.

¹⁶⁾ Smolik: (vyobrazení), nález denárů v Chrástanech, str. 28, T. II, č. 42.

¹⁷⁾ Fiala: České Denáry. T. I., č. 4.

¹⁸⁾ Fiala: České Denáry. Tab. III, č. 25—28. Fiala—Donebauer: 132, 134.

¹⁹⁾ Srov. Fiala—Donebauer: Münzen baltischer Slaven, str. 19—31 v díle: Beschreibung böhmischer Münzen.

9. Denár, líc: ruka spravedlnosti mezi značkami \bigcirc | \bigcirc
 rub: pták, (dravec) se str. l. s hlavou sehnutou, š. 19 mm,
10. líc: ruka mezi značkami Δ | ∇ .
 rub: sekera (nebo mincovní kladivo) dole Υ Υ , š. 18 mm.
11. líc: ruka mezi značkami ∇ | Δ ,
 rub: lomenice chrámová, pod ní nahý široký meč, š. 19 5 mm.
12. líc: ruka mezi značkami I | \ddagger ,
 rub: kaplice, v jejímž čele \bigcirc a po stranách \blacktriangleleft | \blacktriangleright , š. 17 mm.
13. líc: ruka mezi značkami I | ∇ ,
 rub: lomenice chrámová, pod ní ONO a dva stupně, š. 19 mm.
14. líc: ruka mezi značkami ψ | ∇ ,
 rub: lomenice j. d., pod ní \bigcirc N \bigcirc , š. 18 mm.
15. líc: ruka mezi značkami ∇ | Δ .
 rub: lomenice j. d., pod ní \bigcirc N C, š. 16 mm.
16. líc: ruka mezi značkami I | ∇
 rub: lomenice j. d., pod ní VNO, š. 17 mm.
17. líc: ruka mezi značkami I | $\bar{\Delta}$
 rub: lomenice úzká, vysoká, pod ní o M o, š. 18 mm.
- 18.

Dr. Viktor Katz:

Symbolika písmen na nejstarších denárech českých.

Sběrateli mincí nestačí, dovede-li přečísti opisy na mincích svých, aby urče pak jejich příslušnost mohl je zařaditi do té či oné zásuvky, nýbrž nutno, aby numismat uvědomil si též význam a účel na mincích umístěných obrazců a značek, aby pochopil prostředí a dobu, z které vyšel ten či onen peníz.

Tam, kde zachovaly se nám listinné doklady o ražbě, mincmistrech a mincovnách, je výklad obrazů a znaků snadnější, a numismatická věda dopracovala se tam již mnohých přesných výsledků. Ale i tam, kde tomu tak není, badatelé numismatictí objasnili mnohé záhady, jimž naši předchůdcové nevěnovali vůbec pozornosti, tak že na příklad dnes značky na mincích i antických nejsou nám již tajemstvím.

Možno říci, že v tomto směru snad nejdéle ve tmách zůstal zahalen středověk, ač období jeho v numismatice patří k nejzajímavějším.

U nás bohudík zásluhou našeho nejznamenitějšího numismata, Eduarda Fialy, i tato doba stala se přístupnou a snadno pochopitelnou kruhům sběratelským. Musíme se obdivovati numismatickému rozhledu a bystrosti tohoto numismata, jenž již před 25 lety utvořil si mnohé přesné úsudky o záhadách mincí středověkých, o nichž veden spor mezi znalci v zemích sousedních, jež však celkem vyzněly v týž náhled,¹⁾ jak jej Fiala vyslovil ve svých „Českých denárech“²⁾.

¹⁾ Dr. F. Friedensburg: Die Symbolik der Mittelaltermünzen I. díl Berlín 1918.

²⁾ Eduard Fiala: České denáry str. 77. a násl.

Zabývá-li se dnes tímto thematem, jemuž v naší literatuře numismatické věnována byla již značná pozornost, v mezích, jež dány jsou jednak rozsahem našeho „Věstníku“, jednak poměry tiskařskými, činím tak proto, bych přátele naší numismatiky opětně upozornil na krásu a obsažnou prohloubenost našich denárů, o nichž světoznámý numismatik německý Heřmann Dannenberg praví, že pozvedly se ve 12. století ku nepřekonatelné kráse a bohatosti obrazů.³⁾

Nehledíme-li však ani ku těmto obrazům znázorňujícím a oslavujícím hlavně události dějinné, vidíme na našich denárech a brakteátech celou řadu zdánlivě nesrozumitelných obrazců a značek, jež vyskytují se po většině i na soudobých mincích cizích a jež vysvětlovány a omlouvány byly obyčejně neznalostí rytců v oboru písma. Uvážíme-li však, že značky tyto jsou i na oněch mincích, jichž opisy jsou téměř bezvadné a jichž práce svědčí o neobyčejné péli a přesnosti rytců, musíme usouditi správně, že neznalost rytců v oboru písma vyvolala ovšem snad i mnohou korumpci těchto záhadných značek, že však značky tyto mají i svůj určitý význam a že nutno důkladně zahloubati se do poměrů doby jich původu, abychom správně mohli je pochopiti a vysvětliti.

Posoudíme-li pak, jaké postavení zaujímal náboženství křesťanské ve středověku a uvážíme-li, že v rukou jeho šířitelů spočívala tehda skorem výhradně věda a umění, můžeme snadno tvrditi, že náboženství vykonávalo neobmezený vliv i na umění rytecké a celou činnost mincovní, a máme podklad, z něhož můžeme na prvním místě čerpati vysvětlení značek na mincích středověkých, jež z velké části jsou výhradně značkami symbolickými.

Na české středověké mince mělo náboženství křesťanské patrně obzvláštní vliv, a to již z toho důvodu, že styky knížat českých se starou říší německou zjednaly tu převahu živlu německo-latinskému, čímž připoutání byvše k západní Evropě, čerpali jsme osvětlu hlavně z této strany a přijali i v mincovnictví hlavně její směry.

Církev vedena zajisté zásadou vyslovenou jasně ve „Zlaté legendě“⁴⁾: „*imagines sunt quasi libri laicorum*“⁵⁾ snažila se ovládnouti hlavně zevní vzhled mincí, ježto, mince rozšířené v kruzích nejširších skýtaly také největší možnost šíření nauk náboženských:

Ovšem měl rytec na mincích k dispozici prostor velice malý a spokojil se proto často zkratkami, ba i značkami, jež pro stručnost svoji pro nás staly se těžko srozumitelnými a záhadnými.

Nutno tudíž při řešení a luštění těchto záhad postupovati opatrně a míti vždy na mysli, že řešení záhad těchto možno provésti často více domněnkami, které by i byly pravděpodobnými, přece jen domněnkami zůstanou.

Jak již v nápise tohoto článku bylo řečeno, chceme si dnes všimnouti výhradně oněch symbolických značek na našich nejstarších denárech, jež znázorňují jednotlivé písmeny, nebo které z písmen jsou sestaveny.

³⁾ Hermann Dannenberg: Grundzüge der Münzkunde 1599 str. 214.

⁴⁾ Legenda aurea Jakuba de Voragine.

⁵⁾ Dr. F. Friedensburg: Symbolik, str. 2.

Na velké části českých denárů z dob nejstarších vyskytují se jednotlivé písmeny v poli, jež možno náde vší pochybnost označiti symbolem náboženským. Jsou to v prvé řadě písmeny A a Ω (alfa a omega), jež v různých polohách a proměnách doprovázejí hlavně ruku prozřetelnosti boží DEXTERA DEI jak ruka tato na denárech Jaromírových v opisu se označuje. Písmeny tyto jsouce prvým a posledním písmenem řecké abecedy označují začátek a konec — naše „od A do Z“ čili „od počátku do konce.“

Ve zjevení sv. Jana kap. I. 8 se praví „Já jsem Alfa a Omega, počátek a konec, praví Pán, který jest a kterýž byl a kterýž přijiti má, ten všemohoucí“. Tertullian († r. 230) praví „sic et duas litteras Graecas, summam et ultimam sibi induit Dominus, initii et finis concurrentium inter se figuras; ut quemadmodum Alpha ad Omega usque volvitur, et rursus Omega ad Alpha replicatur, ita ostenderet in se esse initii decursum ad finem, et finis recursum ad initium etc.*)

Římský básník Prudentius († r. 410) v „Liber cathemerinon“ v hymnu IX. praví:

„Alpha et Omega cognominatur
ipse fons et clausula omnium,
quae sunt, fuerunt, quaque post futura sunt etc.**)6)

Z uvedeného vidíme, že písmeny tyto, jež překladatelé písma svatého uváděli pouze foneticky písmenami A a O jsou symbolem Boha. Ježto pak vycházelo se z předpokladu, že Bůh je i počátkem i koncem, používalo se ku vystižení jeho pojmu i jedině z těchto písmen, buďto první nebo druhé nebo i téže dvakráte (Fiala tab. III 17)⁷⁾

Písmena Omega, jež znázorněna byla malým omega (ω) nebo pouhým O, působila řezačům asi značné obtíže a byla tudíž podrobena mnohým proměnám.

Tak vzniklo asi na mincích hrubé řezby z něho ∩, jež postaveno proměnilo se v (nebo) nebo znázorněno bylo jako kotva ↓ jejíž držadlo zakončeno křížkem †. Obráceno podobá se ∞, vodorovnou čarou mění je Friedensburg v \bar{w} , postavením v 3 nebo v B a 8^{7a)}. Použitím přímočarých linií mění se v ω, L, J, nebo E a 3.

Friedensburg jde v odvození těchto obrazců jistě daleko, když označuje i obličej z předu za ∞, k němuž přiděláno bylo několik teček; výklad tento nutno přece jen označiti odvážným, zvláště když obličej dá se daleko lépe vysvětliti přímo tváří Kristovou.⁸⁾

Kotvu na denárech Fiala VII 15, 16, VIII 3, 5 lze vysvětliti symbolem nádeje, než není pravděpodobný výklad Friedensburgův, že jde

*) Překlad: Tak i obě písmeny řecké, první i poslední na sebe obléká Pán, obrazy to sbíhajícího se začátku a konce, aby okázal, že, jako alfa až k omega plyne a omega k alfa zpět se vine, tak i v něm jest postup začátku ke konci a návrat konce k začátku.

**) Překlad: Alfa a Omega nazývá se sám začátek i konec všeho, co jest, bylo a co později bude.

6) Adanctus Voigt: Beschreibung der bisher bekannten böhmischen Münzen Prag 1771. I. 155.

7) Friedensburg: Symbolik, str. 65.

7a) Viz J. Smolík: Nález denárů v Chrástanech u Čes. Brodu. Tab. I. 1, 2, 3, 4.

8) Ed. Fiala: České denáry, str. 259.

o metamortosu písmeny omega, zvláště když na denáru Fiala VII 21 a VII 15 vidíme „kotvu“ zřejmě ve spojení s písmenou A.

Výklad šípu na denárech Fiala tab. III 12. IV 15—19 proměnou „kotvy“ nebo zvláštním spojením 3 hřebů vycházejících z obloučku (Fiala III 6—9)⁹⁾ nezdá se mi pravděpodobným, ježto nelze jej upotřebiti pro šíp na denáru Fiala II 21 nebo IV 16 a 18 Ježto ve zjevení sv. Jana, kap. V., 8.¹⁰⁾ znázorňuje se smrt šípem a lukem a šíp bývá zde na mincích vždy ve spojení s písmenou A a zastupuje jaksi písmenu omega, mám za to, že šíp je zde symbolem konce.

Pro domněnku tuto mluví i denár Fiala XXXVI 12, kde ruku doprovází křížek a šíp — tedy opět počátek a konec.

Na denáru Fiala IV 8 a 10 a XXXVI 4 a 6 vidíme značky, jež možno vyložit jako monogram komponovaný z A, z něhož zůstal pouze trojúhelník a do něho zavěšeného O¹¹⁾11a). Pozorujeme-li značky písmena runského, vidíme, že značka tato velice podobá se písmenu „o“ runské abecedy — než neznáme případů, že by runy u nás byly písmem kdysi užívaným.

Vedle těchto uvedených písmen A a O doprovázejí ruky prozřetelnosti boží na našich denárech ještě písmena N vlastně N někdy též I a H.

Pozorujeme-li vývoj písmeny N a H na našich nejstarších denárech (srovnej Fiala: České denáry str. 89), vidíme, že písmeny tyto nelze mnohdy rozlišovati a můžeme tudíž v našem případě snad říci, že jde o touž písmenu, nejspíše N, která obvykle zde vystřídává písmenu A (Fiala III 5, 9, 10) a pouze na denáru Fiala III 20 vystřídává písmenu O.

Písmena A je však vystřídána též křížkem + (Fiala II 28), jímž obvykle začínají opisy na našich denárech. Pozorujeme-li pak další symbolické značky písmen pod lomenicí chrámovou, vidíme, že písmena N, i tam střídá se s křížkem (viz Fiala II 9—14 a VII 11) nebo písmenou A (Fiala VI 3), a přijdeme k úsudku, že písmena N ma jakousi symbolickou totožnost s písmenou A jako symbolem božství, a doufám, že nechybíme, prohlásíme-li, že N vedle ruky prozřetelnosti boží značí tak jako A a + — začátek. Zmínili-li jsme se již výše o runské abecedě, bude nutno poukázati na ni i zde, neboť N je v této abecedě písmenou počáteční.¹²⁾

Uvědomíme-li si toto vše, přikročíme k řešení další symboliky písma, již vidíme na našich nejstarších denárech čteně pod lomenicí chrámovou, kde písmena sestavena jsou ve zdánlivě nesrozumitelná slova.

Ed. Fiala sestavil ve svých „Českých denárech“ na str 98 slova tato systematicky, tak jak vyskytují se na denárech dle jich přidělení jednotlivým panovníkům (značky na denárech Jaromíra jsou na str. 100) a použijeme tudíž tohoto přehledu pro naše pojednání.

Na stránce další sestavil Fiala přehledně značky vyskytující se

⁹⁾ Friedensburg: Symbolik, str. 20.

¹⁰⁾ Wolfgang Menzel: Christliche Symbolik 1854.

¹¹⁾ Friedensburg: Symbolik str. 64.

^{11a)} Viz vyobrazení na tabulce V. č. 4.

¹²⁾ Friedensburg: Symbolik, str. 84.

na soudobých denárech cizích, tak že můžeme srovnati, pokud značky tyto jsou původní domácí a kdy vzaty jsou z denárů zemí sousedních.

Z těchto cizích značek zajímá nás musí v prvé řadě slovo **GOT**, jež vyskytuje se i na našich prvních denárech (**LOG** Fiala I 21—23), hlavně proto, že na jiných našich denárech vidíme i jinojazyčný překlad tohoto slova a to nejen latinské **DEVS** (Fiala IV 15) nýbrž i české **BOZE** (Fiala IV 16), polské **BOG** (Fiala, č. 387) a řecké **EO ω** (Fiala I 25).

Máme zde tudíž značku pod lomenicí chrámovou, jejíž význam je nade vší pochybnost prokázán. Vycházíme-li pak z předpokladu, že doba, z níž mince tyto pocházejí asi při zbožnosti svojí nedovolila, aby tam, kde jednou jméno boží stálo, po druhé umístěno bylo jméno a slovo méně svaté, přijdeme k náhledu, že zdánlivě nesrozumitelné slabiky, vyskytující se pod lomenicí chrámovou na našich nejstarších denárech, nejsou daleky pojmu božského a že jsou asi jeho symbolem. Ku náhledu tomu pracoval se správně náš E. Fiala a důmyslně provedl důkaz, že nemůže se jednat o jména prostých mincmistrů.¹³⁾

Fiala vykládá značky tyto jako zkratky slov majících vztah na jméno boží. Vykládá tedy **PER** jako perennis (Bůh věčný), **ONO** jako počátek slova onoma (theoi), **BNE** ze slova benedictus, **NON** jako nomen dei, **OMO** jako zkratku slova homo (bůh člověk) a **IOA** a **IOEI** jako zkratku slova Jehova.

Výklad tento, jenž zdá se jistě velmi pravděpodobným, nelze však přece provésti do posledních důsledků, ježto příkladně s odvozením značek ze slova Jehova nelze souhlasiti, neboť slovo toto je prý pozdějšího původu a bylo vytvořeno teprve Františkánem Galatinem žijícím kolem roku 1500.

Vydeme-li však z výše uvedeného výkladu písmen **A**, **O**, **ω** a **N**, případně **H**, o jichž symbolu božství a rovnocennosti svátostní jsme se přesvědčili, můžeme si jednotlivé značky pod lomenicí vysvětliti symbolikou božství, aniž by bylo třeba hledati původ jich v obvyklých posvátných slovech.

Projedme-li tyto značky, vidíme, že většinou skládají se ze tří písmen či lépe řečeno ze tří značek.

Uvážíme-li pak, že rytci denárů, často analfabeti, značky tyto zaměnili, nebo v tvaru porušili a překáceli, je nutno, abychom správnou jich formu zjistili z denárů se správnými opisy a nápisy, z denárů nekorumpovaných.

Učiníme-li to, shledáme, že hlavní a nejčastější značkou je značka **ONO** (Fiala č. II. 11—14), již lze stotožniti se značkou **OHO** (Fiala č. IV 20). Srovnáme-li značku tuto se značkou **OVO** (Fiala VI 3) a s **O + O** (Fiala VII 11), jakož i se značkou **○ + C** (Fiala V 28) vidíme, že jde asi o metamorfosu téže značky, která mění se i v **∃AE** (Smolík: Chrástanský nález I, 22), **∃HC** (Fiala V 27) a **∃XC** (Fiala VI 1) **∃IIE** (Fiala XXXVI 12). a konečně v **OMO** (Fiala IV 23) a **○MC** (Smolík: Chrástanský nález I, 21), a že zde jde o zřejmý symbol pojmu božství — *svaté trojice* — v němž hlavní místo zaujímají písmeny **A**, **O** a **∃**, jež již výše byly náležitě objasněny a jež střídají se, jako dříve bylo již

¹³⁾ Ed. Fiala; České denáry str. 98.

poukázáno, opět s písmenou N nebo H a konečně s křížkem + nebo X jsou si všechny svátostně rovny.

Zbývá nám jen poukázati zde na sacralní význam písmeny M, dvanácté a tudíž střední písmeny abecedy, která jako v abecedě i zde ve značce značí symbol středu uprostřed symbolu začátku a konce. Že pak i výklad značek **⊙OC** (Fiala č. 347) **NON** (Fiala IV 19) nebo **⊙HC** (Fiala VI 4) nebo **⊙OEI** (Fiala IV 17) a **⊙OCI** (Fiala 2923) a **V+V** (Smolík: Chrášťanský nález I, 17) symbolem svaté trojice nebude těžký, je jasno.

K těmto symbolickým značkám můžeme řaditi celou řadu značek jiných, jež ruka rytce analfabeta snad zneivořila tak, že význam těchto symbolů nám ještě více zatemnila. Jsou to hlavně značky **⊙NO** nebo **⊙IO** a **ONC** (Fiala II 10, 11), **CHO** (Fiala II 1), **⊙HCI** (Fiala VI 4), **EOMO** (Fiala V 10), **BNE** (Fiala VI 6) atd. Mnohé značky jsou ovšem znetvořeny tak, že ani zdaleka nelze je vysvětliti. Prohlédneme-li blíže denáry, jež mají tyto značky, vidíme, že opisy jejich jsou korumpovány až do úplné nečitelnosti. Sem řadíme symboly **HIQ** (Fiala II 2), **CHEV** (Fiala IV 18) **ЭАН** (Fiala IV 25, V 12), **SEASH** (Fiala IV 26), **IAH** (Smolík: Chrášťanský nález I, 9), **QVC** (tamže I 12), **QAE** (tamže I 14) **ЭОВ** (tamže II 41), **ΣOE** (tamže II 43) a j.

Že jde asi o symbol trojjediného Boha, patrně je též z toho, že hlavně na našich nejstarších denárech rytci využívají všech možných míst na minci, aby symbolisovali sv. Trojici. Nehledě ani ku kříži v kruhu, jenž je na denárech hlavním jejím symbolem, vidíme symbol tento znázorněný třemi tečkami doprovázejícími **Э** (Fiala I 10, 11, 12 a 15), ve třech úhlech kříže je po třech tečkách (Fiala I 21—28, II 1—5), ve kříži jsou tři hřeby (Fiala II 10—16 a mnoho dalších), tři velké tečky nebo kroužky ve třech úhlech (Fiala IV 24) a ve čtvrtém tři malé tečky (Fiala V 6), vedle meče v poli jsou tři tečky (Fiala II 6, IV 4), v kruhu rozděleném třemi rameny na tři pole jsou tři smyčky, u nichž opět po třech tečkách (Fiala V 7), na denárech Jaromírových jsou v kříži tři tečky a jeden kroužek (Fiala V 27, VI 1, 2), tři tečky a srpek (Fiala V 28), vedle meče (Fiala I 20) a vedle ruky (Fiala V 14—17) jsou tři hřeby a mnoho jiných.

Tam ovšem, kde jde o značku, jež často vyskytuje se i na soubodých denárech zemí sousedních a odtud asi přešla na minci naši, jako jsou slova **PER** (Fiala II 4) **REP** (Fiala č. 66), **RE**, **RЭ** (Fiala 71, 72) a **SFER** (Fiala I 24), tam jde asi o pouhou kopii cizích razeb z důvodů národohospodářských; třeba na základě jakési mincovní konvence.¹⁴⁾

Zvláštní postavení zaujímá písmena R jako symbolická značka na našich denárech. Na denáru Fiala, tab. VI 5 leží pod lomenicí dvě R v podobě **RR**, na denáru Smolík: Chrášťanský nález I 20 je značka **RTY**, na denárech Fiala VII 1 a 2 jsou ležící R vedle hlavy Kristovy.

Písmenu R vidíme i v poli na pozdějších denárech a to Vladislava II. (Fiala XVII 7, 10, 13, 15, 17, 22, 25 a 27) a bývá zde vy-

¹⁴⁾ Fiala: České denáry, str. 138.

střídána písmenou A (Fiala XVII 13), \exists (Fiala XVII 7, 8), H (Fiala XVII 11, 14) a N (Fiala XVII 15) a později na denárech Václava II. (Fiala č. 1757) v podobě RH

Na denáru Jaromírově (Fiala VI 5) dovolil bych si písmenu R uvést v souvislost s tím, že zde po prvé shledáváme jméno patrona země české, sv. Václava.¹⁵⁾ Na denárech tab. VII 1 a 2 vystihuje Fiala smysl ve slovech „rex regnantium.“¹⁶⁾

I na denárech Vladislava II. a Václava II., ač zde písmena R vyskytuje se jen na denárech, kdy vladař byl králem a tudíž souvislost se slovem REX je patrná, střídá se písmena R s písmenami, jichž význam symbolu svátostního byl zde prokázán. Svátostní význam těchto písmen je patrný i z toho, že i zde střídají se s křížkem + (na denáru Fiala XVII 19, na jehož rubu drží andělé jednu berlu s křížkem, po druhé berlu, na níž místo křížku je písmena R) nebo s hvězdičkami (RR na denáru XVII 25 vystřídáno je na stejném typu XVII 26 dvěma hvězdičkami).

Proč asi byly mince opatřeny těmito značkami? Friedensburg uvažuje o věci této, došel náhledu, že zde jde o jakési kouzlo písma, vlastně snahu působiti na božskou vůli, a odůvodňuje to jednak poukazem na jednotlivá místa v písmě, jednak hlavně spiskem „de semine“ nebo „seminibus scripturarum“, jenž prý neprávem připisuje se opatu cisterciánského kláštera Floris v Kalabrii Joachimů († 1202) a v němž vykládá se mystický význam jednotlivých písmen abecedy.¹⁷⁾¹⁸⁾

Uvážíme-li však, že zobrazování bohů na minci bylo již oblíbeným zvykem starověku, vyplývajícím asi ze snahy tomuto výsostnému právu vladařskému poskytnouti zvláštní svátostní ochranu, bude asi bližší domněnka, že zvyk ten přenesl se i do středověkých dob křesťanských, ovšem s tím rozdílem, že ku znázornění boha trojediného, neviditelného použito bylo různých symbolů, tedy i symbolů písmen, ovšem písmen zvláště význačných, jež jednak již v písmě svatém s pojmem tímto byly slučovány, jednak písmen zde uvedených jim příbuzných, z nichž pak sestavovány byly nejružnější symbolické slabiky.

Dnes ovšem ani církve není s to, aby všechny svoje symbolické značky přesně vysvětlila. Že však písmena a slabiky zde uvedené jsou symbolem božství, o tom není pochybnosti.

Karel Chaura:

Naše nové peníze.

Čeští sběratelé nemají vřelejšího přání, než rozmnožiti svou sbírku novými ražbami republiky československé a tato touha bude v nejbližším čase vyplněna.

Přípravy pro ražbu nových peněz trvaly trochu déle, než naše veřejnost očekávala a netrpělivost obecnstva projevovala se častěji

¹⁵⁾ Fiala: České denáry, str. 267.

¹⁶⁾ Fiala: tamže, str. 101.

¹⁷⁾ Friedensburg: Symbolik str. 87.

¹⁸⁾ Srov. v. Löhr: Münze u. Medaille als Kulturdenkmal N. Z. 1914.

v denních listech. Zsvěcení ovšem věděli, kde vězí pravá příčina a snad by bývalo vhodnějším informovati veřejnost hned, jakmile se začalo jednati o ražbě vypsaním soutěže na návrhy nových mincí; bylo by se předešlo mnohým nesprávným úsudkům. Pravá příčina byla totiž ta, že „mincovna“, která našemu státu připadla, jest vlastně jen skupina starých budov — bez nutných strojů, které Maďaři odvezli.*)

Nechceme luštití otázku, zda bylo pro stát výhodnějším dáti zatím raziti drobné peníze jinde — anebo čekati až budeme soběstačnými. Papírové peníze byli jsme nuceni pro nedostatek vhodných strojů tisknouti z části v cizině, u peněz ražených rozhodnuto čekati.

Bylo tudíž nutno mincovnu znovu vybudovati a práce ta za vedení nového ředitele p. *Demetra Petrovitse*, bývalého dlouholetého ředitele hlavní mincovny vídeňské, pokročila tak, že ražba počátkem června byla zahájena. Přípravné práce a opětovné zkoušky, prováděné dle modelů, vyžadovaly mnoho času. Modely přijatých návrhů p. *prof. O. Španiela* zmenšovány na redukčním stroji systému *Janvierova*, zakoupeném ministerstvem financí v Paříži a zmenšovány na něm též modely medailí *Španielových*, *Štursových*, *Šejnostových*, *Čejkových* a j. Stroj *Janvierův* zmenšuje dle modelu do velikosti 300 mm průměru a pracuje bezvadně.

Konečná úprava drobného penize vyřešena tak, že líc ponese vždy malý státní znak — českého lva se slovenským štítem na prsou — tak, jak jej vidíme na vyobrazení.



Tento první náš peníz, zhotovený dle modelu p. *prof. O. Španiela*, nese kolem znaku volně v poli umístěného opis:

REPUBLIKA ♦ ČESKOSLOVENSKÁ
a pod lvem ročník 1921. Na rubu vidíme svazek klasů ovázaný stuhou připínající ku klasům lípovou snítku; s levé strany jest do klasu zatknut srp. Po pravé straně klasu jest v poli označena hodnota penize číslicí 20 t. j. *dvacet stotín*. Pod srpem při okraji penize uvedeno jest drobným písmem jméno autora: O. ŠPANIEL.

Velikost penize jest 20 mm a ražen bude z niklového bronzu, směsí to 20% niklu a 80% mědi, tedy peníz krásného vzhledu a rádi se rozloučíme se železnými penízky, nepěknými to památkami válečného hospodářství rakouského.

Nových penízů o dvaceti stotínách raženo bude asi 80 millionů kusů a mincovna jest již k této velké práci patřičně vyzbrojena. Celkem jest připraveno 7 razicích strojů systému „*Vulkan*“, které dodala firma *Vulkan* ve Vídni a dalších pět strojů téhož systému bude co nejdříve ještě postaveno.

* Viz též „*Věstník*“ str. 72 a 93-94.

Na jednom stroji vyraží se za hodinu 2500 kusů, takže při deseti-hodinné práci možno docílití asi 300.000 penězů denně, bude-li se raziti na všech dvanácti strojích.

Druhým naším penízem má býti peníz o 50 stotinách, velikosti 22 mm; ražen bude také z niklového bronzu. Líc bude téže úpravy jako u 20 stotin, jenom rubní strana bude jiné kresby a sice dvě lípové větvice, na každé tři klasy, vše svázáno stuhou, jejíž oba konce dolů splývají; nad tím označení hodnoty číslicí.



Skizza k tomuto penízi, jejíž vyobrazení přinášíme, byla původně určena ku 20 stot. a nutno zde ovšem číslici 20 zaměnití za 50.

Po padesáti stotinách má přijítí na řadu peníz o jedné koruně, velikosti 25 mm, ražený z téhož niklového bronzu a pak peníz o deseti stotinách, jehož úprava není dosud stanovena. Možno jest, že se pořad ražby ještě změní a peníz 10 stot. dříve na řadu přijde, což by bylo všude přijato s velkým povděkem, neboť jest o desetihaléře velká nouze.

Naši sběratelé uvítají však každý nový peníz radostně a vloží jej do své sbírky s tím blahým vědomím, že máme opět své ražby, peníze svého státu a že po prvním penízi následovati bude druhý a řada poroste. Doufejme, že k niklovým penízům záhy připojí se i stříbrné i zlaté.

Eduard Fiala

Český lev na mincích.

Vyobrazení lva na starých penězích našich objevuje se po prvé na určitém denáru (č. d. t. VI., č. 16),¹⁾ pocházejícím z doby panování knížete Jaromíra a to poslední jeho vlády (1012—1033). Tento denár valně poškozený vyskytl se dosud ojedinelé a sice v nálezu učiněném dne 8. října 1894 na pozemku bývalé Kanálské zahrady na Vinohradech i dostal se pak v majetek známého numismatika p. E. Mikše.

Lev vyobrazený jde v postoji lvů, jak jej spatřujeme na určitých mincích Welfských a některých mincích italských současných středověkých dob; má kolem hlavy perličkovanou zář, čímž se zdá poukazovati ku typu lvů sv. Marka.

Na to obraz lva po dlouhá leta z mince naší mizí a objevuje se teprve na denárech. náležejících době knížat Vladislava I. (1110—1118, 1118—1125, č. d. t. XV., č. 21 a 24; t. XVI., č. 1 a 2), Soběslava I.,

¹⁾ Litografie denáru toho v Č. D. nebyla přesná.



14



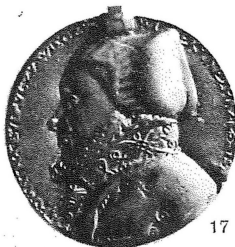
13



14



15



17



15



16



17



16



18



19



18



21



20



21



(č. d. t. XVI., č. 28.) a moravského úředního knížete Otty II. Černého (1112—1125, č. d. t. XIII., č. 23). Zpravidla zobrazena jest tu scena lva zápasícího s obrněnou postavičkou, ozbrojenou taseným mečem. Tento zápas se lvem vyskytuje se i na cizích mincích oněch dob častěji, hlavně na mincích Welfských, ražených pro Bavorsy, jakých nám přinesl značný počet bohatý a neskonale zajímavý nálezků Rakvícký, odkrytý na jaře r. 1886. Scena na naší minci tuto vyobrazená, má dojísta význam symbolický — zdolání určité moci — a byla pak použita v kopii i na minci bavorské a jiné.

I na jistých mincích Vladislava II. opakuje se táž scena (č. d. t. XVII., č. 7), shledáváme tu vyobrazenou ale též lví postavu, zápasící s človíčkem jí v týle sedícím (Herakles), (č. d. t. XVII., č. 9, 10). Rovněž na denárech Soběslava II. 1173—1179 (č. d. t. XVIII., č. 6 a 10) objevuje se též lví symbol, ale při č. 6 spatřujeme již lva osamotnělého v póse, jakou na mnohých denárech i německých shledáváme.

Na denáru Friedricha vyobrazen přepad ovce rozzuřeným lvem (č. d. t. XVIII., č. 17), kdežto na jiném denáru téhož panovníka spatřujeme již lva více heraldické pósy (č. d. t. XVIII., č. 21), jakou shledáváme pak na denárech: Jindřicha Břetislava (č. d. t. XIX. č. 9), Vladislava III. (č. d. t. XIX., č. 10) a Přemysla Otakara (č. d. t. XIX., č. 28)

V Německu nabývá heraldika již v druhé polovici XII. věku, po křížáckých taženích určité podstaty a zákonů. U nás děje se tak později v prvých desetiletích XIII. věku.

Lvy, až do této doby, vyobrazené na pečeti, mincích a podobných předmětech nelze pokládati za emblemy heraldické, nýbrž toliko za obrazné vyjádření mohutnosti, moci a síly panovnické.

V XIII. věku dány i u nás heraldice pevné tvary. Lev dříve brzy korunovaný, brzy nekorunovaný, stojící nebo krácející, upomínající na lví postavy denárů Přemyslových, vyobrazován později vztyčený s ohonem rozpoltěným, spleteným ve tvar **š**. Směr hlavy nejví se s počátku přesně určeným, hlava zírá někdy ku straně levé i pravé, někdy přímo vpřed; celá postava vztyčená, obrácena je však skorem vždy levým bokem. Velké brakteaty krále Přemysla Otakara II., na nichž zobrazená postava panovníka sedícího, který třímá v levé ruce vztyčenou figuru dvouocasého lva brzy korunovaného, brzy nekorunovaného, předvádějí nám českého lva, odpovídajícího pósou svrchu psaným poznámkám.

Přesný heraldický tvar lva předvádějí nám dále některé velké brakteaty krále Václava II. (s nápisem WEN REX = Wenzeslaus rex), ražené nejspíše krátce před naší mincí kopovou, tedy při konci XIII. věku. V takovém postoji, i v kresbě podrobnosti, objevuje se lev ten pak na nové svrchu zmíněné minci, totiž na *Pražských groších*.

Lev, správného postoje, dvouocasý, korunovaný, stkvěl se skorem 250 let na této čelné berné minci naší, vyráběné hlavně v mincovně kutnohorské; nezdobí ale jen groše kopové, nýbrž i jinou minci běžnou. dukáty, půlgroše, engliše, parvi, halěrky a jinou minci drobnou, pokud za Přemyslovců, Jiříka krále, Jagielovců a j. se rázila.

Za Habsburků mizí český lev znenáhla ze svého význačného místa na minci zemské, hlavně na minci hrubé uvolňuje místo říš-

skému orlu brzy jedno-, brzy dvouhlavému a jeň na minci drobně panuje dále.

Pěkně, heraldicky propracovaný tvar lva nesou v Tolu ražené groše nové a sedmáky, jež od jednoho řezače želez asi vyrobeny byly. Také za vlády Ludvíkovy a Ferdinanda I. ražená mince Šlikovská vyniká pečlivým uspořádáním heraldickým; lev na mincích těch je kresby pozoruhodné, ano krásné. Na groších téhož panovníka, 2krejcařích (půlpacněře) a minci bílé shledáváme se také s naším lvem. Za Maximiliana II. raženy s týmž lvím lícem dvoukrejčary, a mince bílá; za krále Rudolfa II. pak přčetné groše malé. Abondiovy návrhy ku hrubé minci české pomíjejí umístění českého lva, ale již nová mince tolarová, s jejímž vybíjením r. 1588. v Praze započato, a k jejímž ražení pražské mince želez řezač Michal Štolz návrh byl podal, předvádí nám stojícího krále, při jehož straně znak s českým lvem jest umístěn. Typická mince tato, jež za panování Matyáše, kdy stanoveno českého lva pod poprsím korunovaného krále na minci umístňovati, ražena později za vlády Ferdinanda II. hojně, — skorem 20 let ovládá pak typ ten peněžní trh Čech.

Koruna v líci, korunovaný heraldický český lev v rubu mince, patrně motýv z pražských grošů vzatý, jsou nejvýznačnější poznatky peněz direktoria českých stavů, tak jako heraldicky pěkná orlice moravská stavů moravských.

Za Bedřicha Falckého minci tolarovou krásí buď celostranně provedený český lev, nebo lev, okupující výhradně prvé pole rozšířeného dvou- až 7mi polního znaku.

Po restauraci vlády Ferdinanda II., pak za Ferdinanda III., Leopolda I., Josefa I., a Karla VI. jest ještě český lev v náprsním štítku, jež říšský orel na prsou nese, význačným znamením k poznání mince české z českých mincoven vyšlé. Podobně se to má i za panování Marie Terezie, kde českého lva spatřujeme v náprsním štítu orla, nebo v korunovaném štítku umístněném v ústředí jiných rakouských znaků. Josefem II., Leopoldem II., Františkem I., Ferdinandem V. vzrůstá soumrak českého lva. Z význačného druhdy umístnění mizí, ustupuje znakům domu Habsbursko-Lotrinského; náš lev ustupuje na místo heraldicky podřízené, nebo z mince i úplně se ztrácí! —

Nyní nastává na minci regenerace chvíle probuzení našeho lva bohdá nikoliv jen jako emblem heraldický, ale i jako starší a původnější symbol síly a moci! Ježto pak mince jest jakousi allegorií majetku, obchodní zdatnosti v soutěži národů a tedy pravé moci národa, budiž *český lev* prvým a nesmazatelným *emblemem* nové a vůbec veškeré budoucí *mince naší*.

Karel Chaura :

Zpráva o činnosti.

Členská schůze dne 7. ledna 1921. Přítomno 21 členů. Přednáší p. r. Fiala o *mincích Valentiniana II. a Valentiniana III.* a předkládá dva zlaté solidy těchto panovníků, které před časem získal v Moskvě,

dále řadu současníků a blíženců mincí dob těch a sice ražby Ostrogotů, Visigotů a Vandalů.

Debatní večer 21. ledna 1921. Přítomno 27 členů. Přednáší p. r. E. Fiala o pražském rytci a medajléru *Václavu Seidanovi* a předkládá výběr jeho prací.

Členská schůze dne 4. února 1921. Přítomno 26 členů. Přednáší p. Dr. V. Katz o *symbolice písmen* na nejstarších denárech českých (bude otisknuto ve *Věstníku*).

Správní výbor konal schůzi 17. února t. r. Schválena výměna publikací se spolkem *Hrv. arheološko društvo u Zagrebu*; přijati za členy *zakládající* pp. A. Prokop v Jilemnici a Jan Weger, okresní hejtmán v Nové Pace. Za členy *řádne* pp. František Schlick a Jindřich Schlick, velkostatkáři v Jičíněvsi; Dr. K. Hostaš, st. konservátor a ředitel musea v Klatovech; J. Hájek v Tovačově; V. Trapp v Plzni; městské museum v Praze; Jos. Hron, stud. v Plzni; Jos. Thomayer, obchodník v Plzni; K. Remeš, Vinohrady; V. Sklenář, statkář Neumětely; Ph. Dr. Jaroslav Krupka v Praze; J. Holeček, stud. v Praze; Richard Morawetz, továrník v Úpici; V. Řípa ve Chvojně.

Stanoven program valné schůze ku dni 4. března a usneseno k návrhu p. dra. Katze navrhnutí volbu pana r. *E. Fialy* za čestného člena.

Debatní večer 18. února t. r. Přítomno 28 členů. Pan předseda přednáší o *mincovnictví za krále Jana I.* Líčí podrobně život a cesty dobrodružného krále tohoto, války i jiné historické události, které měly též vliv na mincovnictví této doby. Ukázkami ražeb a vysvětlením jich vzniku doplnil pan předseda tuto zajímavou přednášku. Jednatel vyslovuje přání, aby tato přednáška s doprovodem patričních vyobrazení byla uveřejněna ve „*Věstníku*“

Valná schůze konána 4. března 1921 v Obecním domě v místnostech Anglo-Czechoslovak klubu. Přítomni: pí. L. Dolanská, pp. Ed. Fiala, S. Vávra, Dr. V. Katz, A. Laufer, Fr. Hegenbart, K. Kulhánek, Ed. Sirový, Vl. Patera, B. Přibil, K. Remeš, Ed. Pelhřimovský, K. Chaura, V. Čížek, F. Gýra, F. Brenner, L. Dolanský, J. Javůrek, J. Mareš, B. Šulc, E. Kolenatý, V. Kolář, inž. J. Svoboda, Dr. A. Mastný, J. Šejnost, podpl. Fr. Lobkowicz, K. Castelin, K. Holeček, Jan J. Strachotinský, Fr. Plánička za klatovské museum, R. Březina, K. Mazura, R. Rožánek, R. Pilát, inž. L. Pinkava, Dr. Bedřich Deym, Dr. J. Záhoř. Omluven p. J. Hron z Plzně,

Předseda zahajuje schůzi vítaje zvláště mimopražské členy, kteří k valné schůzi přijeli a to pp. Dr. B. Deyma z Nemyšle, Karla Mazuru z Brna, inž. Pinkavu z Hořic, zástupce musea klatovského p. Pláničku, p. Roberta Rožánka z Čes. Budějovic. Věnuje pak posmrtnou vzpomínku zemřelému členu panu Hugonu Kaizlovi, notáři v Nové Pace, jehož památka povstáním uctěna.

Po přečtení a schválení zápisu valné schůze, odbývané 5. března 1920, přednáší *jednatel* referát o činnosti společnosti za uplynulý rok a poukazuje k tomu, že ve „Věstníku“ byla činnost ta podrobně již uveřejňována. Proto stručně promlouvá o životě spolkové, který soustředil se ve schůzích členských a na debatních večerech, kde pořádáno celkem 21 přednášek, nehledě k četným rozpravám menším. Za největší počet zajímavých přednášek vděčíme neúnavnému předsedovi našemu p. E. Fialovi. Dále přednášeli pp. Dr. Katz, B. Šulc, L. Dolanský, V. Kolář a jednatel. Schůze byly čteně navštěvovány a stále rostoucí počet účastníků nejlépe dokazuje zájem o numismatiku. Tentýž potěšitelný úkaz jeví se i ve přírůstku členstva. Členů bylo koncem 1919 zakládajících 7, řádných 74, z toho 6 museí, koncem 1920 zakládajících 15, řádných 154, z toho 26 museí.

V březnu 1920 uspořádána vycházka do uměleckého prům. musea na výstavku návrhů na naše nové peníze.

Správní výbor konal v r. 1920 osm schůzí; vydán *pamětní list*, aby hlavní mincovna státní umístěna byla v Praze a podan ministrům vnitra, financí, železnic, vyučování, starostovi města Prahy, obchodní a živnostenské komoře a j. korporacím. Výměna „Věstníku“ zahájena s Hrvatským archeol. družstvem v Zagrebu a Selským archivem ve Velkém Meziříčí. Laskavostí správy státní mincovny v Kremnici získána sleva na plakétách p. presidenta Masaryka.

Některé z přednášek uveřejněny podrobně ve „Věstníku“, ostatní zkráceně ve zprávách o činnosti spolkové. Zprávy ty určeny jsou hlavně všem pp. členům, jimž není možno schůzí se zúčastniti, neboť správní výbor jest si plně vědom toho, že jest to „Věstník“, který nás členy pražské má poutati s členstvem našim mimo Prahu. Jestliže pak není „Věstník“ toho rozsahu jak by důležitost jeho vyžadovala, jest to pouze vinou všeobecné drahoty tisku. Spolkové jmění jest spravováno s krajní opatrností a na „Věstník“ věnováno vše, co jen bylo možno, aniž by byla porušena finanční rovnováha společnosti. O tom možno se přesvědčiti prozkoumáním pokladniční zprávy, z níž patrnó, že při malých výlohách správních bylo snahou poskytnouti členstvu co nejvíce.

Nemalý podíl na příznivém výsledku minulého roku správního mají naši přátelé a příznivci a vděčíme zejména *ministerstvu vyučování a národní osvěty* za poskytnutou subvenci Kč. 1000—, čímž umožněno bylo vydání „Věstníku“ se 4 tabulkami. Z dalších příznivců jest v prvé řadě náš vysocevážený pan *předse*a, který nejen že přispěl k našemu tiskovému fondu, ale věnuje i svůj drahý čas k zajímavým přednáškám a k redigování našeho časopisu. Dále projevili přízeň svoji darováním spisů, dary peněžitými i jinakým způsobem pp. *Rud. Březina, Fr. Hegenbart, Dr. V. Katz, podpl. Lobkowicz, St. Vávra, Jos. Zounek*. České žurnalistice děkujeme za uveřejňování našich zpráv spolkových, státní mincovně v *Kremnici* za poskytnutou slevu při plakétách, pp. *R. Janovskému* v Holešově, *Lad. Lábkovi* v Plzni a *Fr. Marešovi* v Praze za jich horlivost při získávání členů.

Jednatel projevuje naději, že přízeň prokazovaná bude N. S. Č. i nadále zachována a rozmnožena.

Pokladník p. Dr. Katz předkládá zprávu pokladní za rok 1920, kterou otiskujeme:

	Kč. h		Kč. h
Hotovost 1. ledna 1920	787·37	Správní výlohy (tiskopisy, poštovní, pošt. spořitelna)	558·96
Příspěvky členů:		Za knihy pro knihovnu	90·—
a) zakládajících Kč. 1.600·—		Na jmění základní . . .	991·44
b) řádných Kč. 3·025·—	4625·—	Tisk Věstníku a tabulek	5603·40
zápisné	160·—	Hotovost v pokladně	338·85
Úroky přijaté	49·88		<hr/>
Subvence minister. v. a n. o.	989·—		7582·65
Z fondu tiskového převedeno	791·40		
Za prodaný „Věstník“	180·—		
	<hr/>		
	7582·65		

Fond tiskový.

Na darech přijato v r. 1920 celkem Kč 791 40, kterýžto obnos použit na tisk „Věstníku“ (viz účet pokladní).

Jmění společnosti obnáší 1. ledna 1921 Kč. 338·85 hotovost v pokladně, kromě toho uloženo co jmění základní

Kč 500 — nom. 4% st. pokl. pouk. s kup. K $\frac{1}{4}$ 921,

Kč 200 — nom. 4% zást. l. Hyp. banky s kup. K $\frac{1}{2}$ 921,

Kč 200 — nom. téže s kup. K $\frac{1}{2}$ 921,

Kč 600 — nom. 4½% st. prém. půjčky s kup. K $\frac{1}{2}$ 921.

Revisoři společnosti pp. K. Kulhánek a Ed. Pelhřimovský potvrzují, že zkoumali zevrubně hospodářství společnosti a shledali vše v nejlepším pořádku.

Knihovnik p. Dr. A. Mastný sděluje, že knihovna vzrostla na 104 svazky a to: 17 knih numismatických, 22 otisky z časopisů, 36 katalogů, 27 svazků časopisů num., 1 rukop. seznam sbírky a 1 sbírku vyobrazení.

Z dárců, kteří knihovnu naši obohatili, jmenuje v první řadě p. podpl. Lobkowicze, který nás darem 26 svazků vídeňského „Numismatische Zeitschrift“ k velkým díkům zavázal. Dále přispěli ku vzrůstu knihovny pp. r. E. Fiala, K. Chaura a stavitel Vávra. Ochotou p. Koláře opatřena levně vazba díla Miltnerova. Knihovna nalézá se v bytě knihovníka, jest členstvu kdykoliv přístupna a byla členstvem hojně používána. Do sbírky numismatické daroval p. podpl. Lobkowicz 13 medailí z bronzu a 1 stříbrnou; pan Zounek 3 bronzové portretní.

Přednesené zprávy funkcionářů byly schváleny a přikročeno k volbám.

Pan V. Kolář resignuje na funkci zapisovatele, jejíž vykonávání jest mu ztíženo vzdáleností jeho bytu. Pan Sirový navrhuje, aby akla- mací zvolení byli dosavadní činovníci a co zapisovatele navrhuje p. VI. Pateru. Návrh ten přijat a zvolení předsedou p. r. Eduard Fiala, místo- předsedou p. řed. Rudolf Pilát, jednatelem p. Karel Chaura, zapiso- vatelem p. Vladimír Patera, pokladníkem p. Dr. Viktor Katz, knihov- níkem p. Dr. Antonín Mastný, revisory pp. Karel Kulhánek a Eduard Pelhřimovský.

Členský příspěvek na r. 1921 ponechán byl k návrhu jednatele na stejné výši 20 Kč.

Pan Dr. Katz poukazuje na zásluhy páně předsedovy o českou numismatiku a stručně vzpomíná jednotlivých spisů jeho. Jemu vděčí sběratelé za výborná díla numismatická, jemu vděčí NSČ nejen za podporu hmotnou, ale hlavně za jeho přednášky odborné. Jeho literární činnost na poli numismatiky jest všude i za hranicemi uznávána a co projev úcty a vděčnosti českých sběratelů činí řečník jménem správního výboru návrh, aby valné shromáždění jmenovalo pana *předsedu Eduarda Fialu svým prvním čestným členem*.

Pan ředitel Pilát, ujav se mezitím předsednictví, promlouvá věrlými slovy o zásluhách p. předsedy co numismata světového jména a dává o návrhu hlasovati.

Přítomní povstávají a sympaticky jim návrh za povznesené nálady jednomyslně přijímají.

Pan předseda pohnut, pěkujee za poctu mu prokázanou, kterou vděčně přijímá co pobídku k další práci na poli jemu tak milé numismatiky.

Po té ujímá se slova p. MUDr. Jindřich Záhör, starý přítel p. r. Fialy, blahopřeje mu a vzpomíná počátků jeho numismatické činnosti.

K dalšímu bodu programu, *volným návrhům*, přihlásil se p. stav. Vávra, který si přeje, aby správní výbor působil k otevření numismatického kabinetu v zemském museu.

Pan Mareš činí dotaz o příjmech za Věstník.

Jednatel vysvětluje, že nově přistouplí členové mohou si zakoupiti vyšlá čísla „Věstníku“ za cenu 20 Kč za ročník; též pro ty sběratele, kterým z různých příčin není možno státi se členy, stanovena cena 20 Kč za ročník. Na vzrůst členstva pamatováno tím, že vloženo vždy 100 ex. do zásoby.

Pan Hegenbart navrhuje, aby cena ročníku pro nečleny stanovena byla na Kč 30.—. Tomu odporuje p. Dr. Katz a poukazuje k tomu, že jest nutno vyjítí novým členům vstříc a umožniti, aby si zaopatřili vyšlá čísla, což po krátké debatě schváleno.

Pan Pelhřimovský navrhuje rozmnožení členů výboru a uspořádání veřejné přednášky o české numismatice. Pan Plánička z Klatov činí návrh, aby se řešila otázka výměny duplikátů mezi jednotlivými sběrateli a musejními spolky.

Pan učitel Mareš žádá, by výbor na příslušných místech intervenoval o získání z oběhu vzatých papírových peněz. Všechny návrhy tyto po krátkém projednání odkázány byly správnímu výboru a valná schůze skončena.

Následovala pak přednáška p. r. Fialy o *mincích pánů z Pernštýna*, hlavně o Janovi, který v letech 1534—1548 v mincovně kladské razil dukáty, toлары, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ a $\frac{1}{8}$ tolaru a velmi vzácné haléře. Ukázky těchto ražeb, jakož i medailí a početních grošů prohlédnuty s velkým zájmem, právě tak i ražby předložené jednatelem, který promluvil o *kladském mincovnictví* počínaje Jiříkem z Poděbrad, který prvý dal tam raziti peníze — haléře s českým lvem.

Debatní večer 18. března 1921 obohacen byl přednáškou p. r. Fialy o *ražbách vyšehradských*, doprovázenou mnoha vzácnými ukázkami mincí a medailí. Na Vyšehradě byla za Boleslava II. státní min-

čovna, kde raženy nyní vzácné denáry za mincmistra Zanty či Znaty. Později o mincovně té žádné zmínky nenacházíme. Kapitula vyšehradská založena sice již r. 1070, ale teprve r. 1698 raženy první peníže pamětní k nastolení probošta Hugona Františka hraběte z Königssegu, kterýžto zvyk ražby instalačních penězů udržel se až do r. 1902, kdy za probošta Dr. Mikuláše Karlacha vydány naposledy.

Pan Pelhřimovský vzpomíná, že na dnešní den připadá památka sv. Eduarda a blahopřeje přítomným Eduardům a v žertovném doslovu pronáší přání dozvědět se něco o mincích Eduardů, pokud ovšem mince razili. Pan předseda děkuje za gratulaci Eduardům a slibuje tak příště učiniti. Na tiskový fond vybráno Kč 84.—.

Členská schůze 1. dubna 1921. Přítomno 27 členů. Přednáší p. r. Fiala o *ražbách Eduardů*, králů Anglických. Eduardové, které církev povýšila za svaté, jsou dva, oba jsou panovníci Anglie (Anglosaska) a byli i po stránce historické vynikajícími osobnostmi.

Eduard II., jehož památku co mučedníka světi církev 18. března, byl synem a nástupcem anglosaského krále, jenž i císařem se nazývá, Edgara (958—975), panoval krátce 975—978, zavražděn jsa tohoto roku návodem královny Elfridy, aby se stal králem její syn Aethelred II., což se pak též stalo. Eduard II. za krátké vlády mnoho nerazil. Ražby jsou dvojího typu: starší typ jest onen jeho otce Edgara (L: poprsí s úzkou čelenkou R: malý křížek ve kruhu z perli), mladší typ jest vzorem pozdějšímu Aethelredovu, na našich denárech Boleslava II. často patrnému (poprsí krále s prava — ruka prozřetelnosti boží mezi $\bar{\lambda}$ ω). Tato značka (alfa — omega) objevuje se tu po prvé na mincích anglických, tedy již r. 978, opanuje však rub mincí těch později za Aethelreda, tedy asi po roce 980—986.

Eduard III. přijímám Vyznavač — confessor — syn Aethelreda II. nastoupil vládu r. 1042; byl to panovník dobromyslný a pobožný, ale k vládě mnoho schopností neměl. Anglosasy byl oblíben, protože nestránil Dánům a zvláště, když pojal za manželku Edithu, dceru anglosaského reka Godwina, pána v Kentu, Wesexu a Sussexu.

Eduard III. zemřel r. 1066. Ražby jeho jsou četné denáry s jeho jménem EADVEARD nebo EDVARD, mnohé opisy však (známo více jak 80 růzností) jsou zmatené EBDDVLDENV, EDRD, EDVDRD a j.

Ražbu v 58 mincovnách řídilo asi 320 mincmistrů i známe přes 800 růzností v ražbách za Eduarda Vyznavače.

To jsou tedy ti Edvardi svatí a jejich mincování; mimo ně má ale Anglie Eduardů ještě celou řadu.

Král Eduard I. (syn Jindřicha III.) 1272—1307 razil ve 13 mincovnách, jeho syn Eduard II. 1307—1327 razil v Londýně, Readingu, Canterbury a Yorku; Eduard III. 1327—77 v těchže mincovnách. Syn tohoto krále Eduard Černý princ, vévoda Guienneský 1362—1372 razil toliko pro Aquitanii.

Eduard IV. (Bílá růže) syn Richarda, vévody z Yorku, pravnuk krále Eduarda III. byl protikrálem 1461—1470, pak skutečným králem 1472—1483. Razil velmi mnoho: zlaté rialy, stříbrné groaty a penny v Durhamu, Canterbury, Londýně, Norwichu, Coventry a Yorku.

Eduard V. byl králem toliko od 9. dubna do 21. června 1483,

byv strýcem svým Richardem, vévodou z Gloucestru sesazen a později v Toweru zavražděn. Zda za krátké vlády Eduarda V. raženo bylo, není povědomo, ale možnost ta není vyloučena, protože mincovny pracovaly bez přestávky.

Eduard VI., Tudor, 1547—1553 nastoupil vládu sotva devítiletý; jsa těla slabého, zemřel předčasně. Za jeho vlády raženy zlaté angely, stříbrné půlkoruny (half crown), shillingy a groaty.

Pan předseda řadu ražeb těch předkládá a přednáší pak o *pracích rytce Antonína Fr. Wiedemanna*, rodáka duchcovského (1721—1792). Výběr jeho prací ze sbírek p. předsedy a jednatele byl současně předložen.

Tiskovému fondu věnoval p. podpl. Lobkowicz obnos Kč. 50.—, jiní pak pánové Kč. 77.—.

Správní výbor ve svých schůzích 10. března a 12. dubna 1921 pojednal o obsahu pátého čísla „Věstníku“, jakož i o návrzích ve valné schůzi podaných. Od veřejné přednášky bylo po úvaze upuštěno z té příčiny, že by pořádání její vyžadovalo nákladu pro naši NSČ nepoměrně velkého.

Za členy řádné přijmuti pp. A. Herzán, geometr v Třebíči; prof. O. Španiel v Praze; Ot. Kretschmer, továrník, Nusle; V. Mazura a JUC. Šíma v Žamberku; museum v Žamberku, B. Striebe v Mostu a evid. rotmistr Bouše v Plzni.

Debatní večer 15. dubna 1921 za přítomnosti 26 členů vyplněn byl vzpomínkou na Jubilejní výstavu v Praze roku 1891. Pan předseda promlouvá o *retrospektivní výstavě*, kde oddělení B obsahovalo umění rytecké; pan r. Fiala byl tehdy referentem a pořadatelem tohoto oddělení, které zahrnovalo v sobě minciřství, medailérství, řezby pečetidel (sfragistika) a řezby kamenů. Svým ladným a přehledným uspořádáním budilo pozornost nejen odborníků, ale i širšího obecnstva, které se zájmem prohlíželo vystavené peníze a medaile. Zájem ten byl zvyšován vtipnými feuilletony V. Řezníčka v „Národ. listech“.

Jednatel vzpomíná krásných dnů výstavních a přeje si, aby nastaly zase poměry takové, kdy sběratel bez obav může zapůjčiti své poklady do veřejné výstavy. Katalog retrospektivní výstavy jest podnes pěkným přehledem českých ražeb a současně i sběratelů, z nichž mnozí dnes již nežijí a většina jejich sbírek rozváta do všech stran.

Jednatel předkládá pak 39 ražeb z výstavy jubilejní a jmenuje rytce tam, kde na medailích nejsou jména jich uvedena. U některých ražeb nevíme ani jméno rytce nebo vydavatele, ani počet ražených kusů a bylo by záslužnou prací tyto okolnosti zjistiti.

Členská schůze 6. května 1921. Přítomno 30 členů. Přednáší p. r. E. Fiala o *ražbách Karla I. (IV)*. Líčí život tohoto českého panovníka, mincovnictví té doby a předkládá ražby české i cizí současné.

Ukázky mincí a medailí za Karla I. a Václava IV. předložil také Dr. Katz a jednatel, v jehož kolekci jest velmi zajímavý groš Václava IV., který nese kontramarku města *Korbachu* a zvláštní opis:

✠ VVEICÉZLAVS TERCIVS / ✠ DEI ꝛ GRACIA ✠
REX ꝛ BOHEMEE a na rubu ✠ * ✠ * GROSSVS ✠
PRA.....CIS.

(Pokračování)



VĚSTNÍK

NUMISMATICKÉ SPOLEČNOSTI ČESKO-SLOVENSKÉ
V PRAZE.

ROČNÍK III., č. 2.

V PRAZE, v prosinci 1921.

Pořadné čís. 6.

Edvard Fiala:

Peníze početní (jetony).

I. *Ve středověku.*

V které zemi a kdy prvé *peníze početní* v úsilnější potřebu vešly dnes nedá se přesně zjistiti. Dle všech okolností ale stalo se tak asi brzy po zavedení mince lází středověkých a sice patrně v oné zemi, která praktikám obchodním stála nejbliže. Ve *Francii, Itálii a Anglii* shledáváme peníze početní v užívání běžném již v XIItém a XIIItém století, málo později též v *Němcích*.

Ve *Francii* s počátku potřeba jich souvisela výhradně s manipulací peněžní při správě komory kralovské, až do dob krále *Ludvíka* svatého ambulanční, od dob těch pak v Paříži umístěné, pod jménem »Chambre de compte«, kde svrchovaně rozhodováno o účtech královských domain i domů. K nám do Čech dostalo se užívání penízů početních asi nejspíše za krále *Jana Lucemburského*, jehož pilné styky s *Francií* a *Itálií* uvedly k nám v mincovní a účetní manipulace tak mnohé nové praktiky. Arithmetika patřila ku uměním svobodným a již r. 1348 na Karlem IV. založené universitě se učila (algorithmus). Není mým úmyslem zde podrobně vykládati, jak ve středověku snaženo pomocí peněz početních (jetonů) prováděti všeliké úkoly arithmetické, od nejjednodušších sčítání až po případy komplikované, stačí tu asi připomenouti, že peníze početní v běžné manipulaci měly svou vyslovenou cennou hodnotu *dle místa svého zařazení*, tak jako je nyní mají číslice arabské; byly-li tedy umístěny v prvním, druhém, třetím atd. sloupci, znamenaly jedničky, pětky, desítky, stovky atd., patero — desatero — stonásobňující atd. cenu v poměru jak se vzdalovaly sloupce jednotek. Pochopitelně, že nebylo nutno peněz početních pro svrchu psané zařadovací manipulace míti mnoho, ani pro běžné počty, ani pro počty složité, i jest ze starých výpočtů patrné, že obyčejná taková manipulace skládala se pravidelně ze 100 kusů peněz početních. Ku počítání tomu používaný přístroj pozůstával z prosté tabulky dvěma směry rozdělené, to směrem kolmým a vodorovným, tak aby utvořeny byly sloupce a řádky, v kterých pak vyřadovány peníze početní. Tato tabulka známa pod jménem »*abak*«¹⁾ (abakus) jest jakýmsi »kontoirem«¹⁾ středověku.

¹⁾ srov. Jules Rouyer et Eugene Hucher: *Histoire du jeton au moyen age.*

Ačkoliv *arabské číslice* dostaly se v druhé polovici XV století ku všeobecnému používání, přece nevytlačily ještě dlouho manipulaci s penězi početními, z jejich úkolů, které tyto zvlášť v pozdním středověku byly hrály; přes svou praktičnost a jednoduchou manipulaci nečinily arabské číslice jetonovému počítacímu systému vážnou konkurenci až do konce XVI. století.²⁾

Popisují zde řadu takových našich středověkých penězů početních:

1. Líc: Na obvodku 19 šestipaprskových hvězd, v perl. kruhu lev jako na Pražských groších. Rub: DENARIVS: CORANTALIS v perl. kruhu, stejnoramenný kotvicový kříž, v jehož úhlech vrcholových po herald. Lilli. Vyobr. T. VI. č. 1.³⁾

2. Líc: Na obvodku 19 šestilistých roset, lev j. d. Rub: Na obvodku 19 šestilistých roset, v perl. kruhu koruna jako v rubu Pražského groše. Vyobr. T. VI. č. 2.

3. Líc: Jako dříve. Rub: V poli ve 4 řádkách KASPAR | BALTASA | R. MELHI | OR. * R. (Caspar Balthasar Melchior Reges). Vyobr. T. VI. č. 3.

4. Líc: Jako dříve. Rub: Na obvodku nejasný opis, v perličkovaném kroužku orlice. Vyobr. T. VI. č. 4.

5. Líc: Na obvodku 18 pětilistých růžic, v perl. kroužku český lev j. d. Rub: Dvojnásobný obvodek, v zevním 17 šestipaprskových růžic, na vnitřním drobné růžice a v perl. obvodku poprsí. Vyobraz. T. VI. č. 5.

6. Líc: Vztyčený český lev korunovaný se str. levé (bez obvodku). Rub: V kroužku ze 17ti otevřených růžic štít gotického tvaru kolmo dělený, v něm v prvním poli uherská břevna, v druhém slovenský patriarchální kříž. Vyobr. T. VI. č. 6.

7. Líc: Na obvodku 17 růžic, v kroužku perličk. uprostřed velké 6tilisté růžice písmeno B. Rub: Jak v líci, jen písmeno N (N). Vyobraz. T. VI. č. 7.

8. V líci i rubu na obvodku CSWM ÷ MATGRN ÷ ❖ v obvodku perličkovaném písmeno M.

9. Líc: Na obvodku růžice j. d. V kroužku perličkovaném gotisované písmeno S. Rub: Jak při č. 7 toliko uprostřed gotisované písmeno W. Vyob. T. VI. č. 8.

10. Líc: Na obvodku 18 liliovitých křížků. V perličkovaném kroužku krátké korunované poprsí (tak jako na Esterlinech doby krále Jana) v před obrácené. Vyobr. T. VI. č. 9. Rub: Na obvodku růžice. V kroužku perličkovaném kříž s rameny kotvicovitými.

11. Líc: Lev se str. levé krácející. Rub: v obvodku z květinových rozvilin složeném pták labutí podoby se str. levé. Vyob. T. VI. č. 10.

12. Líc: v obvodku písmem a hvězdičkami krytém, v perl. kroužku poprsí, kolem jehož hlavy jest svatozáře. Rub: na obvodku VSVSVSVS v kroužku perličkovaném nejasná představa. Vyobr. T. VI. č. 11.

13. Líc: Pětídílná růžice. Rub: Stejnoramenný kříž, v jehož třech vrcholových úhlech po křížku (—|—).

²⁾ srov. Snelling: A view of the origin, nature and use of jettons or counters.

³⁾ Tento „denarius corantalis“ existuje — dle sdělení † p. Emanuela Mikše též s lícím opisem IOH REG BOH * * * (Johannis Regis Bohemiae) — kde se nyní nalézá mně nepovědomo.

S vrchu popsaný prvý groš početní „denarius corantalis“ u nás zvaný, výpravou svou podobá se v rubu typu francouzsko-flanderskému, v líci typu grošů Pražských jak z vyobrazení na tabulce VI. č. 1 patrnó.

Pod č. 2 vyobrazen peníz početní, který jak v kresbě lva v líci, tak koruny v rubu nese zase přesnou kopii grošů Pražských,

č. 3 lva a v rubu jména tří sv. králů.

Další č. 4 nese v líci českého lva, v rubu orlici moravskou.

Trochu novější směr (Vladislava II.) vyznačuje vyob. T. VI. č. 5. nesoucí v líci opět česk. lva, v rubu ale poprsí a dále T. VI. č. 6 v líci lva, v rubu znak Uhersko-Slovenský (Ladislava Pohrobka (?)).

Groše ty jsou vesměs velmi vzácné, nezachovalo se nám jich mnoho, to hlavně proto, že raženo jich jen po skrovnu a že, jak již dříve připomenuto, zhotoveny jsou ze špatných legur, které během času více méně zkázu vzaly, jak na vyobrazeních zajisté lze vypo-
zorovati.

Pod čísly 7 a 8 vyobrazeny jsou zvláštní, písmenami označené peníze početní, které na půdě české byly nalezeny, podobně jako ony pod čísly 9–12, které vesměs pochází z Kutné Hory.

Postupem let, po zavedení nového počítání pomocí cifer arabských, hlavně v druhé polovici XVI století, změnil se v některém ohledu i účel našich grošů a penízů početních. Dle potřeby děleny groše tyto na tři skupiny, z nichž v prvou seskupeny různé marky, městské cejchy, horní bolety a znamení, v druhou *vlastní jetony*, t. j. peníze a groše početní a ve třetí jetony — dantesy ražené ku hře a jiným podřízenějším potřebám.

Nás zajímá tuto ovšem jen skupina druhá, rázu českého, jejíž příslušníci právě u nás přčetně vybijeny. Nedělo se tak však jen pro potřebu vlády, nýbrž i pro různé nevládní úřady a soukromníky, kteří jak se zdá, razili minci tu úplně volně, bez potřeby jakéhosi práva mince!

Na mnohých penízech a groších těch umístněny jsou opisy, které nám přesně mincí těch účel: GROSS POCZIETNI KOMORI-CZIESKE nebo GROSS POCZIETNI KANCZELARZE KRVMLOWA CZIESKEHO vysvětlují, na jiných postrádáme ale takové označení, tak že tu někdy těžko rozhodujeme, co bylo z mince té používáno jako skutečných grošů početních a co zase ne — spíše jako penízů honosních nebo více památečných!

Co používání grošů zmíněných se týká, tu účel jich proti zvykům středověku, ovšem celně se nezměnil, i dále ovládaly arithmetiku počítacích tabulek, jako dříve účelně dělených⁴⁾ na prvé řádce jednotky I, na druhé desítky X, na třetí stovky C, na čtvrté tisícovky M, atd.

⁴⁾ Známe velké množství penízů početních, hlavně Německých, které v líci neb rubu obrázek tehdy používaných tabulek počítacích nesou a nás tak o tehdejší manipulaci arithmetické mnoho poučují. Také celá řada kněh líčí nám praktiky ty, tak: *Ondřeje Klatovského*: „Nová knížka o počtech“ r. 1530 v Norimberce tištěná a po druhé r. 1558 v Praze.

Beneše Optata, kněze z Teiče, „Knižky poč.“ na cifry a na liny, při tom některé velmi užitečné — vydané 1535, 1548 a 1589.

Jiřího Mikuláše Brněnského knížka, v níž obsahují se začátkové umění mathema-

Tabulky ty používány ale často tak, že jiné sloužily pro výpočty tolarů, jiné pro kopy a jiné pro groše a haléře.

II. Groše a peníze početní období vlády Ferdinanda I.-Leopolda I.

14	Ferdinanda I. Groš početní od r. 1551 1527-1564	D ⁵⁾ . 1199
15	Groš početní 1554	ČS ⁶⁾ 42
16	Groš početní 1560	
17	Peníz početní 1560	
18	Groš početní 1561	ČS. 41
19	Peníz početní 1561	ČS. 44
20	Peníz komorního knihvedení 1564 (Geitzköfler), letopočet na obou stranách	ČS. 43
21	Maximiliana II. Peníz komorního knihvedení 1565 (Geitzköfler) 1562-1576	ČS. 81
22	Peníz komor. knihvedení 1566 (Jáchymovský) ⁷⁾ letopočet v líci i rubu	D. 1366
23	Peníz komor. knihvedení 1566 (Jáchymovský) letopočet jen v líci	
24	Groš početní Pražský 1567	ČS. 79
25	Groš početní Horský 1567 (Šatný)	D. 1372
26-29	Peníz komor. knihvedení Jáchymovský 1568 (Geitzköfler) 4 různosti	ČS. 82
30	Peníz komor. knihv. Jáchym. 1568 (Geitzköfler)	D. 1373
31	Groš početní Pražský 1569	D. 1376
32	Groš poč. Pražský 1571	D. 1377
33	Groš poč. Pražský 1572	D. 1378
34	Groš poč. Pražský 1573	D. 1379, ČS. 80
35-36	Peníz komor. knihv. 1574, v rubu 1568 2 různosti	D. 1381
37-38	Peníz komor. knihvedení 1576, letopočet v líci i rubu, 2 různosti	D. 1382
39-40	Rudolfa II. Groš početní Horský 1577. 2 různosti 1575-1612	ČS. 213
41	Peníz poč. Budějovický 1578	ČS. 243
42-44	Peníz poč. Jáchym. 1578 (Kaadner), 3 různosti	ČS. 227
45-46	Groš poč. Horský 1579, 2 různosti	ČS. 214, 215
47	Groš poč. Budějovický 1579 (Gebhart) ⁸⁾	ČS. 244

tické, t. j. počtův na cifry neb líny poznání pro pacholátka a lidi kupecké vydaná roku 1567.

Jana Kobiše z Bytyšky „Naučenij o měrách“ vydané 1574, 1596.

Jiřího Görla z Görstějna „arithmetica neb knížka početní“ neb umění počtův na línách a cifrách skrze exempla a mince rozličné všem v handlech, v ouřadech a v hospodářství se obírajícím velmi užitečná a prospěšná; tištěná roku 1577 u Jiříka Černého a po druhé 1597 atd. Všechny tyto „knížky“ přináší ve svém textu líčení práce počítání na linech (rádkách) mnohé vyobrazení arithmetických soustav a vůbec práce jednoduché i komplikovanější na abaku.

⁵⁾ D: Fiala-Donebauer: Beschreibung Böhmischer Münzen.

⁶⁾ ČS. Čermák a Skrbek: M. král. Č. za panov. rodu Habsburgského.

⁷⁾ Jméno mincm. poznamenáno tam, kde výroba zjištěna.

⁸⁾ Jméno mincmistra jen tehdy uvedeno, když značka jeho nalezá se na groši neb penízi početním.

48	Peníz poč. Jáchymovský 1580 (Kaadner)	D. 1816
49-50	Groš poč. Horský 1581, 2 různosti	D. 1792
51-52	Peníz poč. Jáchym. 1581 (Kaadner) 2 různosti	ČS. 228
53	Groš početní Budějovický 1582 (Mattighofer) .	D. 1847
54-55	Groš poč. Horský 1583, 2 různosti	D. 1793
56-57	Peníz poč. Jáchymovský 1583 (Kaadner) . . .	D. 1818
58-59	Peníz poč. Buděj. 1583 (Mattighofer) 2 různosti	D. 1848
60	Groš poč. Pražský 1584 (Ercker)	D. 1774
61	Groš poč. Horský 1584	D. 1794
62	Peníz poč. Jáchymovský 1584 (Hoffmann) .	D. 1819
63	Groš poč. Budějovický 1584 (Mattighofer) .	
64-65	Groš poč. Pražský 1585 (Ercker) 2 různosti .	D. 1775
66-67	Groš poč. Pražský 1585 a 1586 (2 letop.) (Ercker)	D. 1776
68	Peníz poč. Jáchymovský 1585 (Hoffmann)	D. 1820
69	Groš poč. Pražský 1586 (Ercker) v poli ornam.	ČS. 210
70-72	Groš poč. Pražský bez letopočtu, 3. různosti v poli ornamenty	ČS. 209
73-74	Groš poč. Horský 1586, 2 různosti	D. 1795
75-77	Peníz poč. Jáchymov. 1586 (Hoffmann), 3 různ.	D. 1821
78 79	Peníz poč. Budějov. 1586 (Mattighofer), 2 různ.	D. 1849
80	Groš poč. Horský 1587	
81	Peníz poč. Jáchymovský 1587	
82	Peníz poč. Budějovický 1587	
83-84	Groš poč. Pražský 1588 (Ercker). 2 různ.	D. 1780-81
85-86	Groš poč. Horský 1588. 2 různ.	D. 1796
87	Peníz poč. Jáchymovský 1588 (Hoffmann) .	D. 1823
88	Peníz poč. Budějovický 88 (Mattighofer) initiala ve štítu	ČS. 245
89	Groš poč. Pražský 1589 (Ercker)	D. 1782
90	Groš poč. Horský 1589	ČS. 216
91-92	Peníz poč. Jáchymov. 1589 (Hoffmann) 2 různ.	D. 1824
93	Peníz poč. Budějovický 1589 (Mattighofer). Init. obložena toisonem	ČS. 246
94-95	Groš poč. Pražský 1590 (Ercker) 2 různ.	ČS. 211
96	Groš poč. Horský 1590	D. 1798
97	Peníz poč. Jáchymovský 1590 (Hoffmann)	D. 1825
98	Peníz poč. Budějovický 1590 (Mattighofer)	
99	Groš. poč. Pražský 1591 (Ercker)	D. 1784
100	Groš poč. Horský 1591	
101	Groš poč. Horský 1592	D. 1799
102-103	Peníz poč. Jáchym. 1592 (Hoffmann), 2 různ.	D. 1826
104	Peníz poč. Budějovický 1592 (Mattighoffer)	ČS. 247
105	Groš poč. Pražský 1593	D. 1785
106	Groš poč. Horský 1593	D. 1800
107	Peníz poč. Jáchymovský 1593 (Hoffmann)	D. 1827
108	Groš poč. Horský 1594	ČS. 217
109-110	Peníz poč. Jáchymovský 1594 (Hoffmann), 2 růz.	D. 1828
111	Groš poč. Horský 1595	D. 1802
112	Peníz poč. Jáchymovský 1595 (Hoffmann)	D. 1829
113	Groš poč. Pražský 1596 (Erckerovna)	D. 1786

114	Groš poč. Horský 1596	D. 1830
115	Peníz početní Jáchymovský 1596 (Hoffmann) .	ČS. 212
116	Groš poč. Pražský 1597 (Erckerovna)	D. 1803
117	Groš poč. Horský 1597	D. 1831
118	Peníz poč. Jáchymovský 1597 (Hoffmann)	ČS. 234
119	Peníz poč. Budějovický 1597 (Mattighoffer)	D. 1788
120	Peníz poč. Jáchymovský 1598 (Hoffmann)	D. 1833
121	Groš poč. Pražský 1599 (Erckerovna)	D. 1789
122	Peníz poč. Jáchymovský 1599 (Hoffmann)	D. 1834
123	Groš poč. Pražský 1600 (Erckerovna)	D. 1804
124	Peníz poč. Jáchymovský 1600 (Taubenreuther)	D. 1804
125	Groš poč. Pražský 1601	ČS. 235
126	Groš poč. Kutnohorský 1601	ČS. 236 237
127	Peníz poč. Jáchymovský 1601 (Taubenreuther)	D. 1805
128	Peníz poč. Jách. 1602 (Taubenreuther) 2 různ.	ČS. 218
129	Groš poč. Kutnohorský 1603	ČS. 219
130-131	Groš poč. Kutnohorský 1604, 2 různosti	ČS. 238
132	Groš poč. Kutnohorský 1605	ČS. 220
133	Peníz poč. Jáchymovský 1605 (Gipfel)	D. 1810
134	Groš poč. Kutnohorský 1606	ČS. 221
135	Groš poč. Kutnohorský 1607	D. 1811, 12
136	Peníz poč. v líci, groš poč. v rubu 1608	D. 1813
137-138	Groš poč. Kutnohorský 1608. 2 různ.	ČS. 240
139	Peníz poč. (rub groš poč.) Kutnohorský 1608	ČS. 222
140-141	Peníz poč. Jách. 1608 (Lengefelder) 2 různosti.	D. 1814
142-143	Groš poč. Buděj. (?) 1608 (Mattighofer, 2 různ.	ČS. 223 241
144	Groš poč. Kutnohorský 1609	ČS. 224-225
145	Peníz poč. Jáchymovský 1609 (Lengefelder)	ČS. 226
146	Groš poč. Pražský 1610	D. 1979-1980
147	Groš poč. Kutnohorský 1610	ČS. 316
148-149	Peníz poč. Jách. 1610 (Lengefelder) 2 různ.	D. 1982
150	Peníz poč. Pražský 1611	ČS. 314, 318
151-152	Peníz poč. Jách. 1611 (Lengefelder) 2 různ.	ČS. 319
153	Peníz početní v líci i rubu „im Khunigreich BOEHAIM“ (initiala, lev) 1611.	ČS. 320
154-155	Matyáše 1611-1619	
156	Groš poč. Pražský 1612	ČS. 321
157-158	Groš poč. Pražský bez letopočtu, 2 různosti. .	ČS. 322
159	Groš poč. Pražský 1613	D. 1989
160-161	Peníz poč. Jáchym. 1613, 2 různosti	D. 1990
162-163	Peníz poč. Jáchym. 1614, 2 různosti	
164	Groš poč. Pražský 1615	
165	Peníz poč. Jáchym. 1615	
166	Groš poč. Kutnohorský 1616 v líci i rubu pouze český opis	
167	Peníz poč. Jáchymovský 1616 v líci i rubu opis pouze německý	
168	Groš poč. Kutnohorský 1617	
169-170	Peníz poč. Jáchymovský 1617, 2 různosti	

171	Peníz poč. Jáchymovský 1618	D. 1991
172-173	Groš poč. Kutnohorský 1619, 2 různosti	D. 1992
174	Peníz poč. Jáchymovský 1619	D. 1993
175	Peníz poč. Jáchymovský bez letopočtu	
176-177 Ferdin. II.	Peníz poč. komory česk. 1624, 2 různosti	ČS. 520
	1617-1637.	
178-179 „	Peníz poč. komory Čech 1630, 2 různosti	ČS. 521
180 Ferdinanda III.	Groš poč. komory české 1640	D. 2419
	1627-1657	
181 „	Groš poč. komory české 1643	D. 2420
182 Leopolda I.	Groš poč. komory české 1662	ČS. 856
	1658-1705	

Také pro *Slezsko* raženy v období shorapsaném groše početní:

183 Maximiliana II.	Peníz poč. komory knížetství Slezského 1571	S. 9) 74
184 „	Peníz poč. komory knížetství Slezského 1575	S. 79
185 Rudolfa II.	Peníz poč. komory knížetství Slezského 1580	
186 „	Peníz poč. komory kníž. Sl. 1584 (Kauerhase)	S. 84
187-191 „	Peníze poč. komory knížetství Slezského z let 1585, 1588, 1589, 1604, 1607	S. 85, 89, 100, 103
192 Ferdinanda II.	Peníz poč. komory knížetství Slezského 1624	S. 181

Groše početní tohoto období, v líci vždy inítiálku jména panovníkova s opisem pravidelně německým: „Rait Groschen der pehmisch Khamer“ nesoucí, v rubu pak českého lva s opisem v *řeči české*: *Gross poczietni komory czieske*“, počínají se raziti r. 1553 a sice v mincovně Pražské i Kutnohorské, i vypraveny jsou letopočty a často též značkami mincmistrů (jichž jméno uvedeno v případech takových).

Peníze početní v líci inítiálku, v rubu dvouhlavého orla nesoucí mají na obou stranách opisy německé: RAITPFENING ◦ DER ◦ BEHAMISCHE ◦ CAMER počínají se raziti rokem 1560 v mincovně Jáchymovské, později též v Budějovické, vypraveny jsou letopočty i značkami jako groše. Inítiálky jmen panovníckých F, M, R, M, FII, FIII, L jsou různé kresby a výzdoby, která obmezuje se obyčejně na inítiálku samotnou, ve vzácných případech pak též na pole kolem inítiálky.

III. *Groše a peníze početní zemské šlechty.*

Ražeb těchto jest povědoma bohatá řada, z nichž mnohé tomu nasvědčují, že jak již pověděno, sloužily i ku jinému účelu než jen počítacímu, že raženy i na různé události rodinné, buď svatby nebo úřední jmenování a pod. Charakteristické jest tu časté jich dirkování (k účelu zavěšování mince té na drát), které zase poukazuje ku pravé účelnosti grošů a penízů početních.

193 *Budovec* z Budova, Adam místopisář K. Č. † 1586.

(Horský gr. poč.)

. M. 10) 19 D. 3282

9) Saurma — Jeltsch: Schlesische Münzen u. Medaillen. 1883.

10) Mültner-Neumann Böhm. Privatmünzen.

- 194-96 *Z Hassensteina* Boh. Felix, nejv. zemský komoří a horní hejtman 1548-58 † 1585. (Pražské groše početní), 3 různosti D. 3401-02
- 197 *Z Hradce* Adam, nejv. purkrabí K. Č. † 1596. (Buděj. groš početní 1595) D. 3436
- 198 *Kevenhüller* z Aichelsberga Krištof, komorní rada † 1557 (Videňský gr. poč.) D. 3500
- 199 *Krajiř* z Krajku Zdeněk, majitel panství † asi 1575. (Jáchym. peníz poč. 1563) D. 3535
- 200 *Z Lobkovic* Jan V. nejstarší, president komory † 1590 (Praž. groš poč. 1578) D. 8555
- 201-03 *Z Lobkovic* Jan IV. ml., nejv. purkrabí K. Č. † 1570 (Horský gr. poč.) 3 různosti D. 3556-58
- 204, 205 *Z Lobkovic* Kryštof Popel † 1600 (Groš poč. 1592, ve zlatě a stříbře ražený) M. 237
- 206-207 *Z Pernšteina* Vratislav, nejvyšší kancléř K. Č. † 1582, 2 různosti D. 3649-50
- 208 *Rabenhap* ze Suché, majitel statků *Y** Kateřina z Dubé † 1595 (Horský groš poč.) M 344
- 209-215 *Z Rožmberka* Vilém, nejvyšší purkrabí K. Č. † 1592, (p. m.¹¹) 7 růzností D. 3705-09
- 216-23 *Z Rožmberka* Petr Vok, komoří, vladař domu Rožmb. † 1611 (p. m.) 8 různ. D. 3712-17
- 224 *Ze Schliku* Štěpán a bratři (p. m.) (Jáchym. horní bolei)
- 225 *Ze Schliku* Lukretie roz. Salmová † 1580 1563 (J. p. p.) M. 433
- 226 *Ze Schliku* Vavřinec, hejtman Pražsk. st. města † 1581
- 227 *Ze Schliku* Šebestian *Y* Voršila z Vartenberka † 1612 (Jachym. groš poč.) 1563 M. 432
- 228 *Ze Schliku* Jáchym. † 1574 (J. gr. poč.)
- 229 *Ze Schwanberga* Erasmus Hanuš, nejv. mincmistr K. Č. † 1580. (Jách. gr. poč. 1560) M. 517
- 230 *Ze Sternberka* Štěpán Jiří, čes. komory president † 1625 (Praž. peníz poč.) 1601 D. 3929-30
- 231-34 sv. p. *Trauthson* Pavel Sixt, tajný rada a místodržící *Y* Anna z Eytzingu *Y* Anna *Popelovna* z *Lobkovic*, *Y* Susana Veronika z Meggau † 1621 (p. m.) 4 různosti D. 3947-64
- 235 37 *Vřesovec* z Vřesovic Volf. President K. komory † 1569 (Horské gr. poč.) 3. různosti D. 3963-64
- 238 *Z Valdsteina* Hannibal, nejv. mincm. K. Č. † 1622 M. 584 D 4019-22
- 239 48 *Z Valdsteina* Albrecht vév. Friedlandský † 1634 (p. M.) (Jičínské gr. poč.) 10 různ. 631-34, 617, 620-23 M. 613-14
- 249-50 *Z Vrbna* Albrecht mladší, zemský hejtman v Lehnici † (Vratislavské gr. poč.) 2 různ. D. 4047
- 251 *Zajic z Hazmburku*, nejv. daní výběřčí v Č. † 1580. (Pražský gr. poč.) M. 657

¹¹⁾ (P. M.) právem mince nadaný. * značka *Y* značí manželky.

IV. Groše početní kněžstva.

252	<i>Farkass</i> ze Zabrdoci Šimon, pal. laterán. hrabě .	
253	<i>Letnář</i> z Majetina, úředník kláštera Hradišť. u Olom.	D. 3548
254 57	<i>Schönbeck</i> Valentin, opat kláštera Sedleckého 1598-1608. 4 různosti	M. 676

V. Groše a pen. poč. úřednictva, zvlášt mince a hor.

<i>Albin</i> z Niederheitu Jiří, horní hejtman na Slavkově 1543 a Jáchymově 1546-49 † Barbora Saurerova (Jách. peníze početní). 3 různosti	D. 3254-56
<i>Alnpeck</i> Ondřej, mincmistr Freibergský (pův. z Jáchymova) † 1563 (Freibergské peníz poč.), 4 různ.	D. 3257-3260
<i>Angrer</i> Hanuš, Sekretář dvor. státu Ferd. I. (Vídeňský pen. poč. z r. 1537), 2 různosti	D. 3263-64
<i>Behem</i> z Bavenberga, Pražský senátor 1590, (Pražský pen. poč.). 2 různosti	M. 3, 4
<i>Betz</i> (Petz) Jiří, desátník v Jáchymově 1523-1526. (Jáchym. pen. poč. od r. 1523).	D. 3275
<i>Biner</i> Hanuš, Saský mincmistr, rodem Jáchymovák; (Frei- bergské pen. poč. od r. 1568)	D. 3276, 3277
<i>Braun</i> z Vartenberga Jiří	N. ¹³⁾
<i>Carlovic</i> Kryštof na Rothenhausu, horní hejtman v Jáchym. 1558-1563. (horní bolety Jáchym.) 2 různ.	
<i>Carolides</i> z Carlsperka Jiří, humanista, spisovatel, pisář a notář městský * 1579 † 1612. Pražský gr. poč.	Věstník I. str. 29.
<i>Celler</i> z Puchberka Matěj, rodič Řezenský, rada a komorní sekretář (pen. poč. rytý Eronimem Dietrichem ve Slavkově) 1547, 2 různ.	D. 4061, 4062
<i>Czechtický</i> z Kranychfeldu Adam, horní urburář v Hoře † 1581 (Horský gr. poč. 1573) 2 různosti	M. 34, 35
<i>Dalmann</i> z Münchberku Hanuš, hor. nákladník, městský rada v Jáchymově 1593.	Patera ¹³⁾
<i>Dines</i> Lounský, šafář mince v Hoře — 1617. (Horský groš poč. 1613)	M. 37
<i>Dirleber</i> z Korneuburku, komisař při minci Jáchymovské † 1602 (Jáchym. pen. poč.)	M. 38
<i>Dreyling</i> na Wagreinu Oldřich, horní hejtman na Jáchymově † 1596. (Jáchym. peníz početní 1574)	D. 3357
<i>Ebner</i> Matěj, úředník při minci Budějovické (pen. poč. Bud.)	N.
<i>Eichhorn</i> Daniel, horní odborník 1521 (pen. poč. Jáchym.)	Patera. F. ¹⁴⁾
<i>Enderle</i> z Burgstadtu Tobiáš, příbuzný primatora Horského Jana E. † Anna Marie Schafferovna. (Groš. poč. Horský).	M. 62-63
<i>Ercker</i> ze Schreckenfeldu L., mincmistr v Praze † 1594 (Pražský groš poč.)	M. 64

¹³⁾ N. Jos. Neuman: Beschr. d. bekanntesten Kupfermünzen.

¹³⁾ Patera: Die poznámek horn. rady Patery v Jáchymově.

¹⁴⁾ Fiala: Die ältesten Raitpf. Joachimstals.

- Faffout* z Horzkowce, rektor škol u sv. Martina, městský radní v Hoře † 1610 (Horský groš poč. spolu s Nemešem ražený) 2 různosti . . . D. 3334, M. 65 66
- Fisch* Jan, syndic v Hoře (pen. poč. nezjistěné provenience) 2 různosti . . . D. 3335-36
- Fischer* Hanuš, Hor Kateřininých nákladník (peníz poč. Jáchym. od r. 1548.) 2 různosti. . . D. 3337-38
- Fuchs* Merten, horní mistr 1558 1565 . . . Patera. F.¹⁴)
- Gebhart* Oldřich (Utz) mincmistr Jáchymovský; 1519-1522, 1527-1530. Jáchym. pen. poč.) 2 různosti . . . D. 3349
- Gebhart* Tobiáš, mincmistr v Budějovicích a Praze. Rentmistr K. Č. (Buděj. groš. poč. 1572) 2 různ. D. 3348, 3350
- Geizkhofler* z Geilenbachu Jiří (Görg) mincm. v Jáchym. 1563-1577. (Jáchym. pen. poč. bez letop. a 1563) 3 různosti . . . D. 3351-53
- Geizkhofler* Kašpar, písař horní v Jách., později komorní rada † 1575. (Jách. pen. poč.) . . .
- Geizkhofler* Zachar, říšský peněžní, žil v Augsburgu 1591 .
- Gendorfer* z Gendorfu Krištof, nejv. horní hejtman K. Č. † 1563. Jáchymovské hor. nákladu peníze poč. z let 1534 1541) 5 různosti . . . M. 82-85
- Gienger* Hanuš Jiří, hejtman na Bečově, král. rada 1550 (Jách. groš poč.) Y Spieglová z Milczic Windischgr. 5574
- Globner* z Globenu Albrecht, horní hejtman na Jáchymově. Y svob. paní z Teyna. (Jách. peníz poč. 1577) . . . D. 3361
- Grienthal*, císařský rada a poradce ve věcech mince i hor (Jáchym. peníz poč. 1544) . . . D. 3364
- Griespeck* z Griesbachu Florián, král. i komorní rada † 1588 groše poč. z let 1542, 1564, 1567) 6 různosti . . . M. 93-96
- Günther* z Maru Hanuš, správce desátku v Jáchym. (Jách. peníz početní) . . . M. 108
- Harder* Hanuš, Pražský mincmistr, zemský nejv. prubíř † 1589 (Pražský groš poč.) . . . M 116-118
- Harder* Šimon, Vardein Pražské mincovny (Pražský peníz početní 1588) . . . D. 3400
- Herolt* z Aupy Volf a Tomáš. V. H. úř. mince v Hoře † 1598 . . . M. 179
- Hlavsá* z Liboslavi Petr, správčí úř. nejv. mincm. 1553-1561 (Horský gr. poč. společný se Spiglem z Milčic) . . . M. 128-131
- Hlavsá* z Liboslavi Radslav, sudí a primátor v Hoře 1624 (Horský gr. poč.) . . . M. 128-131
- Hlavsá* z Liboslavi Radslav spolu s Hanušem ze Ssaratic † 1610 (Horský groš poč.) 3 různosti . . . D. 3419-21
- Hofmann* Pavel, Jáchymovský mincmistr † 1599 (Jáchym.) peníz poč.) spolu s Dirlebrem, 2 různosti . . . M. 132, 133
- Hochrentter* Jiří, Vardein mince v Jáchymově 1573-78. Jách. peníz poč.) 3 různosti . . . D. 3424-26
- Holej* Ssotnovský z Javořic Jakub, Horský primátor Y Anna Pechová (Horský proš poč.) . . . M. 135-136
- Höltzl* ze Sternsteinu Hanuš, hor. nákladník v Krumlově Y Žofie Pabinková (Budějovický peníz poč.) . . . M. 138

- Höltzl* ze Sternsteinu Šebestián, vedoucí úředník mince v Hoře † 1632, Y Barbora Schoppová. (Horský groš početní) M. 139
- Höltzl* ze Sternsteinu Wolf, Perkmistr v Budějovicích Y Lva Prunhaimerová (Budějovický pen. poč.) M. 140
- Homagh* ze Sunnewaldu Eháš s S. Salvartem správčí hejtmanství na Jách. † 1604
- Hormann* Jiří, krále Ferdinanda I. skutečný rada
- Hrubczický* z Cziechtína Jan (moravský poč. gr.) N. 28863
- Humpolecký* z Nelechova Jan Y Majdalena z Kamberka (Horské groše početní) 2 různosti M. 146-147
- Kadner* z Greifenecku Jiří, Jáchymovský mincmistr † 1582 Y Lucie Hartiebova. (Jách. pen. poč.) 4 různosti M. 174 177
- Keckh* ze Schvarzbachu Petr, německý knihvedoucí české komory Y Anna Reichlová, (Horský groš poč.) 2 různosti. M. 181
- Klusák* z Kostelce Albrecht Jiří, správčí úřadu nejv. mincmistra 1618-1621 (Horské groše poč.) 3 různosti M. 186-188
- Knobloch* David z Windsteina, Jachym. mincmistr 1637-49 (Jách. pen. poč. spolu s Centuriem Lengefelderem) M. 190
- Köckh* Karel, osobnost nepovědom. (peníz početní 1550
- Könritz* Jindřich, horní hejtmán na Jáchymově 1519-1535 † 1551. (Jáchymovské pen. poč.) 6 různosti D. 3524-29
- Kober* z Koberberka Kryštof, člen stavovského direktoria 1621 sřatý (Pražský groš početní). 3 různ. M. 192, 193, 194 F 14)
- Kober* z Koberberka Zikmund (Horský gr. početní)
- Kochan* z Prachové Tomáš, učitel a radní Litoměřický † 1614. (Horský groš poč. 1592) M. 196
- Kolb* M P (Jách. pen. poč. s vyob. popr. meče a kola) 2 různ.
- Kolb* Kašpar Y Anna Geitzköflerovna (peníz poč. Jáchym.)
- Koppel* Hanuš, vrchní správčí na Slavkově † 1600
- Korinei* de Monte Oliveti Jan a Mikuláš, úředníci na Kunštátu Moravském (groš poč.) D. 3530
- Kozel* z Rejzentolu Zikmund, primátor Horský. (Horské groše početní) 2 různosti M. 205
- Krabice* z Weitmüle Šebestián, hor. nákladník na Chomutovsku a Zvikově 1542-1543, nejv. mincmistr K. Č. † 1549 Y Anna Glacovna ze Starého dvora (Peníz početní)
- Krczin* z Jelčan a Selčan Jakub, regent všeho Rožmberského majetku. † 1604 (Buděj. groš poč. 1573) M. 213
- Kretschmar* ze Schenkenberga Kryštof, rada Čes. komory Y Justina Tichtlinová z Tutzingen (pen. poč. svat.) D. 3537
- Křenecký* Jakub, Horské mince šafář. (Horský groš poč. 1624) 2 různosti M. 216, 17
- Lekš* z Květné Samuel, knihovní České komory Y Vodochodská z Branova. (Pražský groš poč.) D. 3543
- Týž spolu s Hlavsou z Liboslavi D. 3544
- Týž spolu s Hanušem Sspiglem z Milczicz, král. radou † 1564 (Pražský groš poč.) M. 222. D. 3545

- Lerchenfelder* příbuzný Puellachrů a Geitzköflerů na Jáchym.
Leugefelder Centurio, Jáchym, mincmistr 1619 28 1637-49.
 (Jáchymovský pen. poč.) 2 různosti . M. 223-224 D. 3547
- Liedlan* Marek, rada apellačního soudu. † 1592 (Pražský
 groš poč.) 3 různosti M. 225 227
- Maler* Valentýn, rodák Jihlavský slovutný řezač želez ražeb.,
 usedlý v Norimberce. (Norim., suitový pen. poč.) D. 3573
- Melantrich* z Aventina, český knihtiskař † v Praze 1580
 (groš poč., známý jen dle výkresu).
- Mattighofer* ze Sternfelsu Kryštof, mincmistr v Budějov.
 † 1613 (Budějovický pen. poč. 1578). M. 261
- Miřkovský* ze Stropčic, hor. nákladník † 1592. (Horní pen.
 poč. 1588) M. 280
- Mulz* Matěj, hejtman na Slavkově 1565 (Jách. pen. poč.)
- Nemeš* Chrudimský Václav, bakalář a rektor † 1610 (Horský
 groš poč. 1609) M. 287
- Nepolyský* ze Zachrástán Bořek, Kutnohor. měšténin. (Horský
 groš početní) 3 různosti M. 290
- Z Oprštorfu* Bernard Vilém † 1665 a Jan Bedřich vystě-
 hovalí do Sas, synové Viléma na Městci a Kozlí.
 (Annaberské gr. poč)
- Oechsel* ze Schletstatu Jakub, Jáchym. hor. nákladník (?)
 (Pen. poč. zvláštní fabriky 1555) D. 3625
- Pátecký* z Freitagu Řehoř, kancléř u apellačního soudu.
 (poč. groš.) M. 301
- Pařízek* z Pařízku Václ., maj. Lorce, Pašinky a j. (Horský
 gr. poč.) † 1558. M. 300
- Pauer* z Premlevu Jan, Desátník v Jáchym. (Jách. gr. poč.) M. 302
- Peckh* Albrecht, horní mistr na Jáchym. měšť. Slavkovský
 (Jách. gr. poč.) Patera
- Pirhinger* Jiří, úředník solního úřadu v Budějov. (Buděj.
 peniz poč.) M. 312. D. 3653
- Pisecký* z Kranichfeldu Jan Severin, písař urbury † 1590
 (Kutnohorské groše poč. 1573, 1579) 3 různ. M. 313, 314, 315
- Prager* Hanuš ml. 1579, mistr šmitny při Pražské minc.
 1577-88 (peniz početní) M. 318, 19
- Prager* Wolf, úředník mince, pocházel z Freiberga † 1579 M. 319
- Printz* Jan Hynek, knihvedoucí nejvyš. mincovního úřadu
 (Denarius rationum 1761) D. 3658
- Prock* Ladislav, náměstek komořího v Kremnici 1569 Windischgr. 5586
- Prunar* Šebestián, měšténin Pražský. Y Dorota z Wrath
 (Pražský pen. poč.) 1877 Věstník I. str. 30
- Puellacher* Ruprecht, Jáchymovský mincmistr † 1563. (Já-
 chymovské peníze početní. 1544, 1545 a jiné).
 10 růzností. D. 3664 3671. M. 321-324, M. 325 327
- Reitler*, rodina z Dolních Rakous, jejíž členové opětně při
 král. dvoře zaměstnání byli, (pen. poč. více různ.)
- Römer* Kašpar, úředník solního úřadu v Budějovicích † 1600
 (Buděj. peniz poč. 1567) D. 3702
- Rydl* z Nayenperka Mikuláš, měšténin nového města Praž-

ského 1588 (Pražský groš poč.)	M. 370
<i>Roll</i> Wolfgang, mincmistr v Jáchymově. (Jáchymovský a Kremnický pen. poč.) 2 různosti	F. Z. III. 12 ¹⁵⁾
<i>Rölingh</i> Valtin, horní rada v Jáchymově 1557-1565. (Jách. peníz početní)	
<i>Rosacin</i> Adam, Krssniak Adam a Joachim, Chytreus Adam, příbuzní Karolidesa. (Pražský groš početní) Věstn. I. str. 29	
<i>Z Rzasné</i> Jiří, želez mincovních řezač při minci Horské (Horský gr. poč. raž. spolu s Matoušem Křížanským z Živanic).	Věstník II. 12
<i>Rzehaczek</i> z Kvietnice Jan, výběrčí daní † 1566 (Horský groš poč. spolu s Velikem ze Ssonova ražený)	
<i>Salvart</i> z Falkenberka Samuel, Pražský mincmistr. (Jách. peníz poč. 1589)	D. 3727
<i>Ssaratic</i> Jan Hanuš, majitel Chlumu † 1610	D. 3419
<i>Schaffer</i> ze Schaffendorfu Tobiáš horní hofmistr v Hoře † 1599. (Horský gr. poč.) 4 různosti	D. 3730
<i>Ze Sebusina</i> Kryštof Želinský nejv. mincm. † 1606 (Pražský gr. poč.) 2 různ.	D. 4060
<i>Ze Ssenfeldu</i> Oswald, místokancléř K. Č. (Pražský gr. poč.)	M. 547
<i>Schato</i> ze Schattenthalu Severin Y Marie z Berbisdorfu (Jách. pen. poč.)	
<i>Schlaginhausen</i> Jan, Magister 1525 (Jách. gr. poč.)	Patera. F. 14)
<i>Seiffardt</i> David, pocházel z Jáchim. (Annabergský gr. poč.)	N.
<i>Schönburg</i> Wolf, majitel panství Ostrova (Schlackenwerth).	M. 515
<i>Smiřický</i> ze Smiřic Jaroslav Y Zajícová z Hasenburka 2 různosti	M. 531
<i>Schmidtgrabner</i> z Lustenecku Eliáš, rentmistr K. Č. † 1612. (Pražský gr. poč. 1600)	M. 513
<i>Ssuttis</i> z Felsdorfu Jan, mincmistr, člen direktoria stavovského, štat 1621, (Horský gr. poč.) 3 různ.	M. 567 569
<i>Sspiegl</i> z Milezcicz Hanuš, Rentmistr K. Č. (Groš početní)	M. 553
<i>Sspies</i> z Hartenfelsu Jan, kněhvedoucí v Hoře Y Anna Keckovna (Horský groš početní) 2 různosti	M. 554
<i>Svieh</i> z Paumberka Gabriel, rada při soudu apelačním † 1587 (Pražský groš početní).	Věstník I. str. 30
<i>Sskreta</i> Ssotnovský ze Zavořic, Kunrad, Pavel a Daniel, úředníci (Pražské groše poč. 1611) 4 různ.	M. 549 551
<i>Sskreta</i> Ssotnovsky z Zavořic Pavel (Pr. groš poč.)	N. 28682
<i>Steinberger</i> ze Steinberga Volf, rada české komory † 1579 (Jách. pen. poč. 555, 56) 2 různosti	M. 555, 556
<i>Steinperger</i> ze Steinpergu Jan, horní mistr v Hoře. (Horský groš početní)	M. 558
<i>Steinmüller</i> z Reichenberga Řehoř, mincm. v Jáchymově (Jáchym. peníz početní 1623)	M. 557
<i>Strnad</i> z Freytok Adam, šafář Horské mincovny † 1624 (Horský groš početní).	M. 565
<i>Stumpfelfeld</i> Mikuláš, Vardejn při minci Jáchymovské † 1599	

¹⁵⁾ Fiala: „Zuteilungen“ III. 12.

(Jách. pen. poč. 1579. 1580) 2 různosti	D. 3261, 62
<i>Ssturm</i> z Fürstenfeldu Pavel, rada a knihvedoucí při Č. komoře. (Pražský groš poč.)	M. 566
<i>Syxt</i> ze Zviřetína Jakub, Václav, Jindřich, měštěníni Čá- slavští (Horský groš početní)	M. 571
<i>Taubenreutter</i> z Taubenreutu Kryštof Jáchym., mincmistr † 1607 Y Voršila z Cettelberga (peníz početní 1592. 1599) 3 různosti	M. 572 574
<i>Textorius</i> Klatovský Martin, primátor v Čáslavi (Horský groš poč. 1606)	M. 575
<i>Thiel</i> Wolf, měštěnín Jáchymovský (Jách. pen. poč. 1539)	D. 5946
<i>Thumshirn</i> Vilém, hor. náklad. Y Markyta Kónritzovna 1532	F. 14)
<i>Topell</i> Michal, rada v Jáchym. 1578-1599	
<i>Toppler</i> Brigita Wolf v Joachimstalu usedlá (Jách. p. poč.)	D. 3942
<i>Tötenhöfer</i> Leonhard, Herold krále Rudolfa II. (Praž. gr. poč.)	M. 3945
<i>Trötscher</i> Achaz, hor. nákl. ve Slavkově Y Helena Mulzovna	Patera
<i>Tuncker</i> Peter, vardejn v Jáchym. 1528 1544 (Jách. gr. poč.)	
<i>Vogelheimer</i> Oldřich, vardejn v Jách. † 1559. (Jách. gr. poč.)	F. Z. III 11
<i>Tucher</i> patricij Norimberský Jáchymovských hor. nákladník (pen. poč. Jáchym.)	F. Z. III.
<i>Utmann</i> Jakub, občan Jáchym. Y dcera Geitzkhofiera (Anna- berský pen. poč.)	
<i>Walter</i> z Waltersberga Mikuláš. Nejspiš hor. nákladník v Jáchymově (pen. poč. 1560	D. 4029
<i>Weczel</i> Pavel. měst. sudí v Jách. 1523-1524 (Jách. pen. poč.)	F. 14)
<i>Weizelmann</i> Hanuš. Jáchymovský mincm. 1535 1542 (Jách. peníz početní) 4 různosti	F. Z. III. 13
<i>Z Welze</i> Hanuš, K. rada. (Jáchym. pen. poč.)	D. 4031
<i>Wiebel</i> Wolf, správčí úřadu v Jáchym. 1537 1556 (Jách. peníz početní)	D. 4046
<i>Wiser</i> Kryštof, desátník v Rudolfově (Buděj. peníz početní)	D. 4044
<i>Wohlgemüt</i> Jakub, vardejn v Jách. † 1564 30./II. (Jách. peníz početní)	D. 4045
<i>Wolfesdorff</i> Jindřich, hejtman na Jáchym. 1517-1519 (Jách. peníz početní)	Patera
<i>Z Wrbna</i> Albrecht, syn zem. hejtmána v Lehnici. 2 různ.	D. 4047
<i>Wodnianský</i> z Cazarova. bakalář Pr. univ., sudí v Hoře (Horský groš početní)	M. 126
<i>Ze Zviřetína</i> (viz Syxt)	M. 571
<i>Ze Zviřetína</i> Pavel Primus, Primas města Prostějova Y Dorota Čechtická 1601	M. 320
<i>Zelinský</i> ze Sebusina Kryštof, místokancléř, nejv. mincmistr K. Č. † 1606 (Pražský groš početní) 2 různosti	D. 4060
VI. Groše a pen. početní měst v nichž mincovny umístněny byly.	
<i>Budějovice</i> : peníz početní se znakem městským v líci, a říš. orlem v rubu	M 761
<i>Hora Kutná</i> : groš početní koňselů minciřských se znakem mincovny v líci a pregujícím mincířem v rubu 2 různosti	M. 864

groš početní komory české v líci znak mincovny, v rubu český lev

Jáchymov: a) peníze početní líc: na „abaku“ s jetony počítající účetní, v rubu abeceda v pět řad položená; b) líc: jinak umístěný účetní za „abakem.“ v rubu tabulka s abecedou a číslem Z Z (1522?) úprava groše podobná úpravě nejstarších soukr. penízů poč. z mincovny Jách. vyšších.¹⁶⁾ pen. poč.: c) líc: ve stanu na „abaku“ účtující úředník. v rubu poslední soud; s opisem WER-VOR GOTES GERIHT: BESTET 1537 | ALL ANDER - RAITVNG VERGETH: M: 18 ♣ 2 růz. pen. poč.: d) líc LEG · | RECH · GRE | IFRECHT SP RICH RECHT | SO · KYM DAS | FAECIT RE | CHT a v rubu: MIT | FLEIS LER | N DAS EINM | EIN SOWERD | DIER DIE RE | CH GEMEI | GZ.

„Každé jiné účtování tomu pomine, kdo před Božím soudem obstojí“ vypravuje nám ten jeden peníz početní a druhý poukazuje nám ku číselmu počítání na „abaku“ „Klad správně — zabírej (přesunuj) správně, mluv správně, tak vyjde facit správný — s pílí uč se násobilce, tak se ti stane počítání obyčejným (snadným).

Jak z tohoto článku jest patrné, jest vytčené množství grošů a penízů početních, u nás kdysi používaných, značné (na 500 různosti), však soudím, že vzdor tomu není počet jich vyčerpán i prosím pány kolegy „in numismaticis“, by pilně po groších a penězích takových se pídili, a na nově objevené upozorniti si neobtěžovali, by článek tento časem doplněn býti mohl, ku prospěchu zajímavého tohoto studia.

Ukázka sčítání na línách gr. poč.

	šop	Grošů	Denárů
tisíce:	●	X	X
stovky:	● ● ●		
padesátky:	●		
desítky:	●	●	
pětky:	●		
jednuštky:	● ● ●	●	●
adiční facit:	1368 šop	11 gr.	1 denár

¹⁶⁾ Známe mnoho penízů poč. tohoto líčení, nesou však zpravidla typ penízů fabriky Norimberské, kdežto popsané jsou nápadně typem grošů Utze Gebharta, Könerize a j. v Jáchymově ražených.

O malých groších.

Malý groš je velmi oblíbeným penízem našich numismatů. Jednak je penízem hojně se vyskytujícím a možno jej tedy i dnes ještě za poměrně mírnou cenu si opatřit, jednak je mincí zajímavou tím, že je vlastně *jedíným penízem* v Čechách běžným s *českým nápisem*.

Malý groš je mincí typicky českou, jež byla ražena od roku 1577 až do roku 1619. Po celou tu dobu nemění valně svoji podobu. Na líci je český lev v obvodu s opisem RVDOLF II D G R—I · S · A G · H B REX nebo též BO a RE nebo jen R. Mincovní značka pravidelně bývá umístěna za písmenou G nebo R nebo též za I. Mincovna Jáchymovská kladla značku mincmistrovu i nad hlavu lva. na počátek opisu před jméno panovníkovo, nebo i na rubní stranu (viz č. 71). V Kutné Hoře přichází značka i v poli pod písmenou I · (viz č. 63). Často zjišťujeme opisy korumpované, vynechané písmeny a pod. Opis začíná křížkem nebo růžicí, růžicí z teček, nebo i pouhou tečkou. Na rubu malého groše je inicialka jména panovníkova pod korunou, tedy za Rudolfa II „R“, za Matyáše „M“, pod ní je nápis *MALEY* *GROSS* ve dvou řádkách a pod tímto obyčejně letopočet. Začáteční písmeno jména panovníkova mívá po obou stranách ornamentální okras, jež jeví velikou rozmanitost a svědčí o značné tvořivosti řezačů želez. O okrasách těchto bude později zevrubněji pojednáno. Pražské malé groše zachovávají tento typ až do roku 1616, kutnohorské do roku 1614, jáchymovské do roku 1617 a budějovické do roku 1600. V Praze činí výjimku groš z roku 1585 a 1587 (č. 30), z roku 1593 (č. 26), v Jáchymově groše ražené mincmistrem Gipflem (č. 71), ježto mají letopočet dělený po stranách inicialky. Typ tento stává se obvyklým v Praze a Jáchymově r. 1617, v Hoře již od roku 1613; místo ornamentálních okras nastupuje pak všeobecně letopočet inicialkou rozdělený.

Malý groš měří v průměru 15,5—18 mm a váží 0,7—1,37 g.

O malých groších mluví se sice již v horním pracovním řadě pro horní město Schönfeld ze dne 26. září 1547, kde se praví: „zum fünften, soll einem Hayer, der ein leedige Schicht fährt, nit mehr dann fünff klein groschen, und einen Jungen drey klein groschen . . . zu Lohn geben werden.“ Zde však jde patrně o tak zv. dvoukrejcarý.¹⁾

Malé groše, o nichž se zde jedná, zavedeny byly Rudolfem II. mincovním řádem vydaným na základě usnesení zemského sněmu, jež zahájen byl dne 5. února a uzavřen dne 2. března 1577 na hradě Pražském. V usnesení tomto se praví: „A jakož také strany puol groše bílého, který na sedm peněz malých bit býti má, v předešlém sněmu, jako o jiné minci, co by držeti měl, toto vyměřeno jest nebylo: protož takového groše malého podle rozvržení již také zrna držeti má, hřivna 6 lotuov a jeden kvintl fejnu a kusuov 240 na hřivnu vcházeti má.“

Z další věty téhož usnesení vysvítá i nedostatek drobné mince, jež asi byl důvodem, proč malý groš byl vůbec zaveden: „A JMCské stavové podaně žádají, aby JMCská to naříditi a poručiti ráčil, aby menší mince, to jest groše bílé, též i groše po sedmi penězích ma-

1) Ad.Voigt: Beschreibung der bisher bekannten böhmischen Münzen, III díl str. 139



lých . . . pokudž nejvíce a zvláště tohoto roku bita byla.^{*)}*

Nouze o drobné však zdá se, že nepominula, neboť v císařské odpovědi stavům českým na sněmu shromážděným na předložené některé artikule sněmovní v příčině zlé mince, vyvážení stříbra a pagamentů v únoru 1580 odpovídá Rudolf II. za „čtvrté“ „kdež také stavové na JMti tu žádost s ponížeností vzkládají, aby na tento čas vice mince drobnější, totiž bílejš a malejš grošuo v a bílejš peněz bito bylo JMt takovou jich žádost v paměti majíc, tak to naříditi ráči, že nad tím stavové dobře spokojeni budou.“³⁾

V instrukci pro budějovického mincmistra Mattighofera ze dne 1. prosince 1591 se praví, že 60 malých grošů jde na tolar a 240 na pražskou hřivnu.

Malý groš byl tedy zrna 6 lotů 1q, stříže 240 kusů na hřivnu, platil 7 bílých halerů a byl proto nazýván též sedmák; 2 malé groše rovnaly se groši bílému.

Že mince nezůstala stejné jakosti, o tom svědčí listina uložena r. 1610 ve hrotu věže chrámu chomutovského, v níž vypočítávají se všechny tehda v Čechách běžné mince. O malém groši se tam praví: „Nejmenší grošik se lvem zove se „Malý groš“, platí 4½ bílých halerů; 60 takových grošů platí kopu mišenskou, 120 pak kopu českou.“⁴⁾

Za Matyáše byl sice malý groš zrna 6 lotů 1 q, byl však stříže 312 kusů na hřivnu.⁵⁾

Císařského rozhodnutí, jímž určuje se podoba této mince, dostalo se horskému mincmistru Jiřímu Šatnému komorním rozkazem ze dne 22. února 1578, v němž se praví,⁶⁾ že na jedné straně má míti českého lva, na druhé straně text „Malý groš.“

Rozkaz tento zní doslovně: „Soviel nun erstlich die Münzung des halben oder kleinen Groschen betrifft, da haben Wir uns gnedigst dahin entschlossen, dass mit derselben heuer berathschlagter Massen forgefahren und auf einer Seite der böhmische Löwe, auf der andern Seite aber der blosse Text : Malý Gross: gesetzt werde“ . . .

Ježto nedošla bližší instrukce, tázal se dne 15. března 1578 mincmistr u dvorní komory, jak ražba těchto mincí přesněji má vypadati, připojiv minění své, že by přece měl býti též vyznačen rok, aby budoucnost zvěděla, kdy počalo se raziti tuto nově zavedenou minci.

Patrně nedošla mincmistra bližší odpověď, tak že z mincovny horské, jež držela se přesně hořejší instrukce, v letech 1578 a 1579 vyšly „Malé groše“ nesoucí českého lva bez opisu — *jediné to české mince s výhradně českým nápisem.* (Vyobr. č. 2).



Č. 1



Č. 2



- 2) K. Čermák: Mince království českého od r. 1526 str. 70
- 3) K. Čermák: Tamže str. 88
- 4) Ad. Voigt: Tamže III. díl str. 240
- 5) J. Rappe: Die Münzstätte Kuttenberg str. 342
- 6) J. Rappe: Tamže str. 307

Že toho, že mincovny kutnohorské došel rozkaz ražební až roku 1578, dovozují Rappe, že počalo se s ražbou malých grošů vůbec teprve tohoto roku. To ovšem možno tvrditi rozhodně jen o mincovně horské, neboť ve sbírce Kilianově (pod č. 2114) i ve sbírce Donebaurově (pod č. 1720 a 1721) popsány jsou malé groše z roku 1577 pocházející patrně z mincovny pražské a jáchymovské s mincovní značkou supí hlavou a plískavicí, jež od Donebaura mylně považovány byly za značku Gebhartovu. Groš tento není v díle Fialově vyobrazen a nenašel jsem groš z roku 1577 ve sbírkách mi přístupných. Patří jistě ku velkým vzácnostem. Vysvítá však ze slov uvedeného komorního rozkazu z r. 1578 „heuer berathschlager Massen fortgefahren“, že byly raženy malé groše již roku předešlého.

Ražby tyto se patrně nezamlouvaly na příslušných místech, neboť r. 1578 vyzván byl horský rezač želez *Jirík starší z Řásné*, aby zhotovil jiná vzorná železa ku ražbě této mince, při čemž mu bylo při schválení předložených vzorů nařizeno, aby dal kolkům určeným pro mincovnu pražskou jiný vzhled. („Visirung“).

Železa k těmto vzorným razidlům kovali pražští mistři kováři Mikuláš Wachner a Hanuš Stuehl.*)

Abyste pražské malé groše měly jiný vzhled, byl požádán jistý malíř, aby dodal příslušné kresby. Jméno jeho se nezachovalo, ježto mincmistr Harder účtuje za to 19. července 1578 „ainem Maler von ainem Taler und von ainem Claingroschen Visirung, zu reisen zalt“ 24 groše.⁷⁾

Rudolf II. sice nařídil, aby vzhledem k tomu, že mince jáchymovské „gegen dem kutttenpergischen gar ungleich unförmlich und also auszugeben nit thuelich befunden“, aby na dále kolký mincovní pro všechny mincovny české se ryly v Hoře,⁸⁾ než rozkaz ten se patrně neuskutečnil, neboť když pak česká komora se dotazovala Jiřího Kadnera, mincmistra jáchymovského, kterak na toto nařízení pohlíží, odpověděl Kadner, že jest ovšem „ganz gehorsamblich wol zufrieden,“ ale že opatření takovéto by nebylo bez značných potíží, neboť v Jáchymově je třeba, aby se mince razila denně, aby byl dostatek peněz na výplatu dělníků při horách a j. a že nutno, aby tam byl ryjec kolků, jež by na vybíjení mince dozíral a kolký poškozené ihned opravil. Konečně vyžádal si Kadner několik vzorných kolků s poznámkou, že „der hiesig Eisenschneider gegen denselben gleich als einem Muster desto bazs zurichten haben, auch darauf mit mehrerem Vleisz, dann jetzt auf ein Eil beschehen, neue Stock- und Ober-eisen zurichten.“ Tak zachovaly si i malé groše jáchymovské svůj zvláštní místní ráz.

Kdežto mincovna horská v ornamentálních okrasách celkem podržela týž vzor až do roku 1603 — patrně razidla dodávala stále dílna Řásného — a také malé groše mincovny jáchymovské mají celken stejné ornamentální okrasy až do roku 1616, vykazuje mincovna pražská a budějovická velkou rozmanitost v těchto okrasách, což vysvětliti možno různými dílnami rezačů želez.

*) srovnej článek ve Věstníku poř. č. 3. Ed. Fiala: Pravopis malých grošů.

7) Fiala: Stempelsammlung des Hauptmünzamtas Wien, str. 1328.

8) Em. Leminger: Královská mincovna v Kutné Hoře str. 373

V Praze řezal železa Michal Stoltz, řezač želez na Starém městě pražském, s nímž mincmistr Harder účtuje roku 1578: „Dem Michael Stoltz Eisnschneider f: Taler, auch weisz und claingroschn stockh und obereisn so er inn 3 quartaln als Reminiscere, Trinitatis et Crucis disz 78 Jars sambt ain stockh und Eise auf Reitgroschn geschnitten laut seines gefertigten Particulars bezalt 13/β 54 g.“

Pokud ze záznamů lze zjistiti, dodává Stoltz železa roku 1579, 1580, 1581 /, „Claingroschen stockh und eise 12 Claingroschn stockh von einem 15 g = 3 schock, 13 Clain groschen Obereisn von ainem 15 g = 3 schock 15 g./: 1588⁹⁾ a 1593:/ tohoto roku 4 spodní a 20 vrchních želez:/ ¹⁰⁾

Roku 1593 ustanoven v Praze řezačem David Engelhart a dodává ještě téhož roku 5 spodních a 24 vrchních želez pro malé groše. Tím vysvětluje se roku 1593 nový typ „Malých grošů.“ Engelhart dodává roku 1594 celkem 13 spodních a 49 vrchních želez, r. 1595 Crucis a Luciae 4 spodní a 9 vrchních želez pro malé groše.¹¹⁾

Roku 1601 vystřídává Engelharta v dodávce razidel Hanuš Konrad Greuter, jenž roku 1602 stává se i řezačem pro Horu a od něhož asi pocházejí razidla k malým grošům s okrasou lilie. /č. 35—38, a č. 52—57/.¹²⁾

Ježto byl Greuter komorním dvorním zlatníkem, není vyloučeno, že odračky malých grošů ve zlatě z této doby /z roku 1604 a r. 1605/ ve váze dukátu a 1/2 dukátu, jakož i zlatá medailka k Novému roku 1606 /č. 37/ ve váze 1/2 dukátu jsou pracemi jeho zlatnické dílny.

Roku 1609 dodává razidla též Mikuláš Engel, řezač kolků mincovny vídeňské.

Patrně i Hanuš Schneider v letech 1586—1587 a Wolf Wirth v letech 1587—1589 /asi č. 19—23/ dodali ražební železa vlastní dílny.

V Jáchymově jmenují se řezači želez Hanuš Richter r. 1590, Zachariáš Kempf 1596—1606, Andreas Schedlich r. 1613 a Benedikt Hentchel r. 1618 ¹³⁾. V Budějovicích řezal kolky Bonifác Riedell.¹⁴⁾

Že bylo pro ražbu malých grošů potřebí mnoho razidel, je vzhledem ku značné výrobě této mince samozřejmo. Tak bylo při soupisu inventury v Hoře zjištěno želez pro malé groše:

roku 1588	19	spodních	31	vrchních
„	1593	40	„	38
„	1613	29	„	69

¹⁴⁾

Kovář Michel Reisig na Novém městě pražském dodává roku 1587 pražské mincovně 24 želez vrchních pro malé groše po 7 groších bílých a 6 želez spodních po 10 groších bílých.

Ulrich Helmburg „Zaigschmidt“ v Praze počítá r. 1595 za znovuzhotovení 8 želez vrchních pro malé groše 2 kopy, za 1 železo spodní 1 kopu grošů.¹⁵⁾

9) Fiala: Stempelsammlung str. 1344

10) Fiala: Die Beamten der Prager Münzstätte 1587—1625 str. 198

11) Fiala: Stempelsammlung str. 1232

12) Fiala: Tamže str. 1249

13) Fiala: Tamže str. 1398

13a) Čermák: str. 60

14) J. Rappe: Die Münzstätte Kuttenberg str. 312, 315, 384

15) Stempelsammlung str. 4

Ve sbírce mincovny vídeňské uložen je jediný kolek pro ražbu malých grošů a to spodní železo od malého groše z roku 1588 s mincovní značkou jáchymovského mincmistra Pavla Hofmanna. Velikost razidla : Hlava železa 112 mm, hrot 108 mm, průřez 16 mm, váha 1.36 kg.

V mincovní instrukci vydané na pražském hradě 14. května 1594 nařizuje se mincmistru Heroltu z Aupy ve čl. 13: Pro potřebu zemskou budtež týdně zmincováno nejméně 60 hřiven na bílé a malé groše a 40 hřiven na bílé halěře, ostatní stříbro na tolary a sice tak, že v prvním týdnu raženy budou groše bílé, v druhém malé groše a v třetím týdnu bílé peníze, jednou do roka a to tenkrát o vánocích budtež raženy malé halěře.¹⁰⁾

Pořádek v mincování vypisuje J. Kořínek takto Když Rudolf v Čechách kraloval, prvého týhodne groše a tolary se dělaly. druhého *sedmáky* a bílé peníze, potom něco tolarů, třetího malé peníze a opět něco tolarů a čtvrtého tak zas jako prvního.

Přehled, v němž uvádí Rappe počet ražeb každého roku v Hoře, uveřejnil i Čermák ve svém díle.

Zde uvádíme z něho jen příklady ražeb malých grošů počítané na kopy českých grošů :

roku 1578	2191,	roku 1580	6174,	roku 1583	4653,
	1589 6625,		1594 6154,		1599 3709,
	1600 2181,		1605 3580,		1606 1308,
	1609 8747,		1610 1701,	„	1611 389,
„	1612 4115,	„	1613 927,	„	1614 102,
„	1617 3902,	„	1618 a 1619		7328.

Veškery malé groše až na číslo 41, 58 a 59 označeny jsou značkami mincmistrů, za jichž správy byly raženy. Jsou to mincmistři

v Praze: Hanuš Harder, 1575—1578 (supí hlava)

Tobiáš Gebhard 1578—1583 (hvězda)

Lazar Erker ze Schreckenfeldu 1583—1594

Susana Erkerová vdova 1594—1600 (lilie)

Hanuš Lasanz z Frideneku 1600—1609 (tři hvězdičky)

Samuel Salvart z Falkenberku 1609—1610 (křídlo)

Benedikt Huebmer ze Sonnleitenu 1610—1619 (půlměsíc s hvězd.)

v Hoře: Jiří Šatný z Olivetu 1575—1592 (křídlo)

Vlk Herolt z Aupy 1592—1597

Jiří Dominik 1598—1599 (ptačí noha)

Hanuš Špies z Hartenfelsu 1599—1603 (kamzičí hlava)

David Enderle z Burgstatu 1603—1608 (orlí hlava)

Pavel Škreta Šotnovský ze Zavoje 1608—1612 (lilie)

Jan Šultys z Feldsdorfu 1612—1613 (tři poupata)

Šebastian Hölzl ze Sternsteina 1617 /1613/—1619 (hvězda)

v Jáchymově: Jiří Kadner z Greifeneku 1577—1582 (plískavice)

Lucie Kadnerová, vdova 1582—1584

Pavel Hofmann 1584 /1582/—1599 (půlměsíc s hvězdou)

Krištof Taubenreutter 1600—1604 (lilie)

Hanuš Gipfel 1604—1606 (půlměsíc s hvězdou)

Centurio Lengefelder 1606—1619 (lví hlava)

10) J. Rappe: Die Münstätte Kuttenberg str. 814

v Budějovicích **Tobiáš Gebhard 1575—1583**

Křištof Mattighofer ze Sternfelsu 1583—1612 (lví hlava)

Rappe uvádí, že se v Hoře v letech 1615 a 1616 malé groše nerazily. Ježto ve sbírce Donebaurovè byl však malý groš kutnohorský se značkou hvězdičkou z roku 1615, byly tam malé groše patrnè v roce 1615 pøece raženy. Tato hvězdička objevuje se na malých groších již v roce 1613 (ve sbírce p. Mikšovè) a možno vèc vysvětliti asi tím, že Hölzl ze Sternsteina, jenž označoval své mince hvězdičkou a byl jmenován mincmistrem teprve 17. března 1617, byl zaměstnán již od roku 1611 v mincovně horské a zastupoval mincmistra koncem roku 1613, kdy byl zbaven služby mincmistr Jan Šultys z Felsdorfu a roku 1615, kdy mincmistr Aug. Šmilauer dne 17. listopadu 1615 náhle zemřel. Malých grošů se značkou Šmilaurovou (kohout s holi) neznáme.

V Budějovicích vyskytuje se na malých groších v letech 1578 a 1579 malá lví hlava, která zamènèna je velkou lví hlavou v letech 1579—83 a v roce 1583 ustupuje supí hlavè. V letech 1580 a 1581 vyskytuje se též lví hlava na pravo obrácená. Malá lví hlava pøichází opèt na malých groších od roku 1583 a zůstává stejná až do r. 1600.

Mám za to, všechny tyto značky jsou mincovní značkou tèhož mincmistra, totiž Tobiáše Gebharta, jenž vystřídává malou a velkou lví hlavu již na mincích Maxmiliána II. a jenž pøeloživ své působištè do Prahy mincovnu budějovickou spravoval svým zástupcem Kr. Mattighofrem ze Sternfelsu, který od roku 1583 převzal i značku Gebhartovu za vlastní. Společná správa mincovny budějovické a pražské patrna je u malých grošů do roku 1583 zvláštè z ornamentálních okras, které svědčí o tom, že pro obè mincovny dodány byly štočky týmže řezačem kolků.

Malé groše čís. 58 a 59 z roku 1612 nemají mincovního znamení a byly dosud řadèny mezi výrobky mincovny horské, jak i ve svém pøehledu jsem je zařadil. Porovnáme-li je však s groši Škretovými z let pøedcházejících a s grošem Šultysovým z roku 1612, shledáváme, že groše posléze jmenované jsou zcela jiného rázu a že čísla 58 a 59 prací shodují se s malými groši vyššími z mincovny pražské. Mám tudíž za to, že číslo 58 a 59 jsou výrobky mincmistra Huebmera, jehož malé groše z doby Rudolfa II. dosud nejsou známy. Snad nejsme daleko pøavdy, prohlásíme li groše tyto za malé groše pohřební r. 1612 v mincovně pražské ražené, o jichž ražbě zachoval se zvláštni „raitunk“ a jež nejsou nám dosud známy.^{16a)}

Ražba malých grošů měla dokonce za následek jakési, ovšem nepatrnè pøilepšení pro kutnohorské minciře a pøegère r. 1578. Tehdy totiž se dotazoval Jiří Šatný z Olivetú, kolik se platiti má mzdy za zmincování tèchto „neuen Müntzsorten, so zuvor nie gemüntzt worden.“ Pøimlouval se, aby placeno bylo tolik jako od bílých penèz, totiž 18 denárů (bílých penèz) od jedné hřivny, ačkoliv tèchto se razí ze sazené hřivny 659 kusů, malých grosů však pouze 240 kusů, — tyto pøy způsobují tolik práce jako ony.

16a) Extra Ordinarij Raittung über ein Werk Klaine Groschen sondern Schrott-Korn zum Kaiserlichen Begrebung; welche 5 Lot 1 Asz 1 g. fein halten und auf die Prager M. 245¹/₄ St. aufgehen,

Na tento dotaz odpověděla komora česká listem ze dne 28. března 1578 takto: „dieweil dieselben Münzer zum Khuttenperg eurm vermelden nach weniger zu lohn alsz andere haben, so bewilligen wir himit, das Ihnen das lon so von den weissen Pfening gegeben wurdet, alsz von Margkh Achzehen weisz Pfening. von diesen klainen groschen eurm guedbedunckhen nach auch geraicht und vierzehen lott zum furgewicht (pomoc na 100 hřiven) gegeben werden.“

Podle toho jeví se mzda mincířů a pregěřů kutnohorských za malé groše takto

ze sazené hřivny pražské	mzda od 1 hřivny	pomocí na
bylo zděláno	pražské	100 hřiven
malých grošů 240	18 denárů	14 lotů

Plat ten mincíře neuspokojil.¹⁷⁾

V Jáchymově dostávali řezači kolků za mincmistra Hofmanna za obě železa na malé groše 15 malých grošů.¹⁸⁾

Zajímavou ukázkou z verkpuchu z roku 1595 „dílo malých grošů“ otiskuje Leminger ve svém díle „Královská mincovna v Kutné Hoře“: na str. 408.

Ohledně pravopisu na malých groších, o němž rozepsal se Eduard Fiala ve svém článku v čísle 2. „Věstníku numismatické společnosti“ obrátil jsem se na profesora V Flajshanse s dotazem o vysvětlení, zda lze záměnu koncovky EI v EY vysvětliti soudobými pravopisnými pravidly. Mám za to, že odpověď na tuto otázku bude sběratele malých grošů zajímati a uveřejňuji tedy z ní toto

„Spisovného jazyka tou dobou nebylo; teprve biblí kralickou se vytvořil pomalu od roku 1579—1593. Nebylo ani mluvnic českých — nebylo tedy chyb v tom směru. Změna ý—ej v XVI. století pronikala do vyšších vrstev; znalci starého jazyka drželi se ý, ale ej nebylo chybou. Úplné proniknutí zastavil právě nově vzniklý jazyk spisovný; ale sami bratři píší důsledně vejr místo výr. Dvojhlásku ej psali jednak podle latiny —ei—, (vyobr. č. 1) jednak, a to častěji, podle němčiny —ey—; proto pak byl asi nápis MALEI opraven v MALEY.“

Ražba malých grošů zrušena byla mincovním řádem českých stavů ze dne 28. června 1619, v němž se praví „Poněvadž nalezeno zvláště potřebným, aby na prospěch země místo drobné mince, bílých a malých jiné druhy bity byly. . . tedy udali jsme nové druhy našemu zemskému pruběři a takto dali ustanoviti skrze přidané jemu komisary, jakého obsahu v zrně i střížii měly by býti.“—

O soustavné popsání „Malých grošů“ pokusil se Viktor Hohlfield ve článku „Böhmische Weiss- und Maley Groschen“, vycházejícím v Nentwichově časopisu „Numismatische Blätter“ v letech 1879 a 1880, popsav varianty „Malých grošů,“ jež dostaly se mu nálezem do rukou a jež zjistil v tehdejších sbírkách. Článek tento nebyl ukončen, ježto časopis Nentwichův zanikl. Celkem popsány tam malé groše od roku 1577—1585 a to z těchto 9 let 94 variantů. Uvádí se tam též malý

17) Em. Leminger: Král. mincovna v Kutné Hoře str. 229—280

18) Čermák: str. 60

TAB. VII.

PŘEHLED RAŽEB MALÝCH GROŠŮ 1577—1619										
MINCOVNA PRAHA:			16		1584	33			1601	
RUDOLF II.:			17		1586 1589	34			1601	
1			1577-78 MALEI 1578 MALEY	18		1587	35			1601-02
2			1578	19		1587	36			1604 1606 1609
3			1579-80	20		1588	37		ZVM NEVEN JAHR	1606
4			1580	21		1588	38			1609
5			1580-81	22		1589	MATYÁS II.:			
6			1580-81	23		1588	39			1615-16
7			1582 1584	24		1588-89	40			1617-18
8			1582-83	25		1593	41	bez znacky		1617
9			1582	26	⁹³ 	1593	MINC. KUTNÁ HORA:			
10			1583	27		1594	RUDOLF II.:			
11			1583	28		1593-97 1594 též okrasa obrácená	42			1578-79 lev bez opisu
12			1584	29		1588, 94, 96-1600	43			1579
13			1584	30		1585 1587	44			1579-84, 87-88, 91
14			1584	31		1600	45			1579, 1583-92
15			1584-87 1589-93	32			1600-01	46		1583

47			1589	MINC. JÁCHYMOV:			77			1578-79
48			1592-94	RUDOLF II.:			78			1579-86
49			1594	64			1577-78 MALEI 1578 MALEY	79		1580-81
50			1593-1600	65			1578-79	80		1580-82
51			1595	66			1580-82 1584	81		1583
52			1600-03	67			1582	82		1583
53			1603-08	68			1584-86 1597	83		1581
54			1608	69			1585-1600 chybné 1452	84		1580-81
55			1608	70			1599-1604	85		1583
56			1608	71			1604-06	86		1583-84
57			1609-11	72			1606-07	87		1584-86 1593
58			1612	73			1607-12	88		1585-91
59			1612	MATYÁS II.:			89			1597-98
MATYÁS II.:			74			1612 1616-17	90			1592-98
60			1612	75		1617-19	91			1597
61			1612-14	MINC. BUDĚJOVICE:			92			1599-1600
62			1613 1616 1617-19	RUDOLF II.:			93			1593
63			1617	76		1578 MALEI 1578-79 MALEY	VYSVĚTLIVKY: V položce prvé je řádové číslo typu, v druhé značka mincovní, ve třetí ornamentální okrasa vedle iniciálky, ve čtvrté vypočteny jsou dosud známé ročníky.			

groš bez letopočtu, leč jde zde o malý groš jednostranný, z něhož omylem při ražbě vyražen byl pouze líc.

Abych vyhověl přání vznesenému z kruhů sběratelských, sestavil jsem ražby malých grošů dle okras ornamentálních a mincovních značek na dvou tabulkách.

Dle sestavení tohoto rozeznáváme 93 typů. Při tom nehleděl jsem k různým rozdělovacím znaménkům v opise (růžice, tečky a pod.) k různým tečkám, křížkům a růžicím vedle nápisu MALEY GROSS a letopočtu, jakož i k tečkám vyskytujícím se v letopočtu a pod., ježto by material tento nedal se vůbec vyčerpati. Vždyť nutno uvážiti, že kolky dělány jsou puncemi a že dalo by se tudíž zjistiti nesčetné množství variantů.

Chtěl bych jen ještě označiti různé vzácnosti těchto ražeb.

Velkými vzácnostmi jsou malé groše vyznačené pod číslem 2, 30, 37 a 93, ražené patrně za zvláštním účelem, ku nějaké význačné události. Tak ražen byl malý groš s toisonem (č. 30), patrně ku velkým slavnostem, jež pořádány byly roku 1585 na oslavu přijetí řádu zlatého rouna Rudolfem II. Zvláštní groš z roku 1593 (č. 93) souvisí snad s udalostmi v tureckých válkách. Řekl bych, že i číslo 37 souvisí s těmito válkami a raženo patrně na mír v tomto roce očekávaný.

Existuje prý též malý groš, v němž R leží na štítě — podobně jako na početním groši. Groš tento však nikde jsem nemohl zjistiti.

Velmi vzácnými jsou č. 1 z roku 1577, č. 26, 34, 36 (z r. 1609.) 38, 41, 58, 59 60, 62 (z roku 1613 a 1615), 64 z r. 1577, 73 z roku 1612 a 74. *Vzácnými* jsou čísla 4, 9, 19; 22, 27, 31—36, 39, 42, 43, 46, 47, 49, 55, 61 z roku 1614, 63, 66 z roku 1584, 67 70 z roku 1599, 71, 75, 83, 84 a všechny malé groše s nápisem MALEI.

Od mincmistra Salvarta znám groš z roku 1609 asi dvojnásobné tloušťky. Těžko říci, jde-li zde o nahodile silnější střížek nebo o groš tlustý, zúmyslně ražený.

Malé groše bývají též odraženy ve zlatě (č. 36 z roku 1604 a 1605) a na útesech stříbrných i zlatých. Známe útesy ve stříbře

čís. 8 z roku 1583	čís. 68 z roku 1586
30 1587	71 „ „ 1604
44 1581	„ 72 a 73 z r. 1607, č. 73 z r. 1611
53 „ „ 1607	„ 88 z roku 1590.

Ve zlatě měl Donebauer útes č. 30 z roku 1587.

Útesy stříbrné jsou velikosti 18 mm, váhy průměrem 310 cgr, zlatý měří 19 mm a váží 695 cgr.

Cnci poukázati ještě na zvláštní malý groš Matyáše II, jenž jest ve sbírce p. Ed. Fialy. Je označen ročníkem 1614, je okrášlen dipovým listem dolů obráceným a má na líci v opisu mezi písmenou G a R v obvodu místo mincovní značky malého celého lvíčka, jak bývá na 2 krejcarech Ferdinanda I. a Maxmiliána II. Druhého exempláře tohoto groše nenašel jsem v jiné sbírce.

Konečně prosím pány sběratele, kteří by zjistili typy malého groše v přehledu neuvedené, by si neobtěžovali oznámiti mi to, bych příležitostně mohl přehled doplniti.

Karel Chaura:

Zpráva o činnosti.

(Předchozí viz str. 114).

Debatní večer 20. května 1921. Přítomno 22 čl. Předseda Dr. V. Katz, který předkládá medaile norimberského ryjce Kristiana Mahlera.

Správní výbor ve své schůzi 27. května t. r. přijal za členy řádné pp.: *A. Hamperla*, zub. technika v Praze, *Em. Kafku*, úř. st. drah v Nymburce, kapitána *Vil. Fridricha* v Bratislavi, *Rich. Weila* v Úpici a inž. *Ot. Lemingera* v Mostě.

Členská schůze 3. června 1921. Přítomni 23 čl. Předseda řed. Pilát. Jednatel referuje o výborové schůzi a přednáší pak o *ražbách stavů moravských a slezských*. Na Moravě raženo v Olomouci za mincmistrů Kryštofa Cantora a Petra Hemy r. 1619 kdy raženy 24, 12 a 3 kr. R. 1620 raženy též toлары, dnes velmi vzácné, pak 48, 24, 12 a 3 kr. Známe též odrazky tolaru ve zlatě o 25, 10 a 5 dukátech. Také stavové slezští usnesli se raziti svou slezskou minci nouzovou z dobrého stříbra, ale váhy velmi zlehčené. Známe stř. útesy o 6, 3, $\frac{1}{2}$ a $\frac{3}{4}$ tolaru, 30 kr. jakož i zlaté 12 $\frac{1}{2}$ a 25 toлары. Dosud přidějují se ražby stavů slezských do pěti mincoven, ale o některých z nich máme ještě pochybnosti. Tak značka C C (Cantor) klade se do Lehnice, ač víme, že Kr. Cantor za Fridricha razil v Opavě; v díle Miller-Aichholz připsán 30 kr. b. zn. (Čermák: 367) do Vratislavy i do Olešnice a pod. V tomtéž díle chybně citován Čermák č. 365, že útes ten nenese značku H-R, ač ji na vyobrazení vidíme. U Čermáka pak na str. 163 chybně udány váhy i poznámka pod čarou, neboť lot = 17·5 gr.

Pan Dr. Katz promlouvá o Kilianských jetonech a předkládá takové jetony se znaky a jmény členů stavovského direktoria.

Pan Dolanský předkládá řadu medailí Napoleona I. a líčí krátce leč vystižně vývin medailérství francouzského, jež původ svůj vzalo v době renesanční a podkladem jehož byla škola vlašská.

Jednatel předkládá medaile pražských rytců Guillemarda a Stuckhardta na události z let 1798—1814, řadu jetonů na tehdejší bitvy i na hlad a drahotu v r. 1816—1817

Pan Sirový předložil napoleonské peníze měny frankové.

Debatní večer 17. června 1921. Přít. 19 čl. Předseda p. ř. Pilát, který předložil četné medaile Napoleona I., jaké při poslední schůzi nebyly v ukázkách zastoupeny.

Po dobu prázdnin v červenci a srpnu nebudou se odbývat schůze členské a proto usneseno scházeti se v určené dny ku přátelskému pobesedování dále, jak již loňského roku se osvědčilo, takže členům, tuto dobu do Prahy zavítavším, poskytnuta příležitost k seznámení se.

Členská schůze 2. září t. r. Přítomno 20 čl. Předsedající Dr. Katz přednáší o malých groších. (Otisknuto ve Věstníku).

Správní výbor ve schůzi dne 9. září projednal tisk „Věstníku“ a jiné záležitosti, přijal za člena zakládajícího p. *Albrechta* markýze z *Hohenkubinu* ve Vídni a za členy řádné pp: *Viktora Kohorna*, továrníka v Úpici, *Karla Vaňka* v Pizni, *Jana Klenu* v Dobrušce, *archeologický sbor „Vocel“* v Hoře Kutné, *Frant. Grimma* tamtéž, *V*

Eichlera v Barceloně a *K. Polívku*, pošt. oficiála v Nüslích. Stanovena cena Kč. 5— za zvláštní otisk článku „Staré mincovny“.

Debatní večer 16. září 1921. Za účasti 23 členů promlouvá předseda E. Fiala o *mincovnictví za krále Václava IV.*, hlavně o poměrech v mincovně horské, o mincmistrech i úřednicích a předkládá hojně ukázky ražeb.

Zvláštním zjevem v mincovnictví na počátku věku patnáctého, jsou *groše kontramarkované*, totiž groše, kteréž na líci nebo rubu nesou jistou značku, zvláštním puncem (kolkem) vyraženou.

Toto kolkování grošů mělo svou příčinu v tom, že země německé byly zaplaveny penězi zlehčenými a byla to hlavně města německá, která dávala peníze svými úředníky zkoušeti a jejich vnitřní hodnotu stanoviti. Groše, které zkoušku obstály, byly opatřeny městskou značkou — kontramarkou — a tím jejich bernost uznána. Tím způsobem byly kontramarkovány nejen groše české, ale i groše saské, hesenské, brunšvické a jiné.

Která města a panství v Německu byla ku kontramarkování oprávněna, zda právo to jen s právem ražby souviselo, nebo na nějaké zvláštní výsadě spočívalo, podrobně neznáme. Dříve souzeno, že jen města a vlády právem ražby nadané směly kontramarkovati, ale proti tomu mluví okolnost, že kontramarkováno bylo i ve městech postrádajících práva ražebního.

Kontramarek známe asi 90 růzností a pokud panu přednášejícímu jest známo, kontramarkovaly tyto země a města:

Aalen na Kochru,	Kamenec,
Amberk,	Kaufbeuren,
Augsburk,	Kempen,
Augsburk, biskupství,	Koblenc,
Bamberk, biskupství,	Kolmar,
Brémy,	Korbach,
Brunšvík,	Kostnice,
Bukovec,	Lindava,
Cáchy,	Lukov [?]
Dülmen [?]	Lutych,
Dünkelsbühl [?]	Mähringen,
Eimbek	Miltenberg,
Falc bavorská,	Mnichov,
Frankfurt n. M.,	Mohuč,
Gelenhausen,	Mühlhausen,
Giengen,	Murbach,
Gmünd švábský	Nisa,
Goslar,	Nordhausen,
Göttingen,	Nördlinky,
Halberstadt,	Norimberk,
Halberstadt, biskupství,	Norheim,
Hall švábský,	Osnabrück,
Heidenheim,	Paderborn,
Hoya [?]	Rakousy,
Cham,	Ravensburk,
Isny,	Rotweil,

Řezno,
Řezno, biskupství,
Schlettstadt,
Soest,
Solnohrady,
Stargard,
Strasburk,
Straubinky,

Sviňobrod,
Šafhúzy,
Überlinky,
Ulm,
Wangen,
Worms,
Würzburg,
Zwolle a j.

Zakončuje svou přednášku zajímavými zprávami o kontramarkování grošů Pražských i cizích a větší počet jich předkládá.

Jednatel upozorňuje na omyl vloudivší se do spisu prot. Smolika „Pražské groše a jejich díly“, kde v kapitole „E. O groších kontramarkovaných“ na str. 90. v poznámce 14 mylně se mluví o 14 kontramarkách na *jednom* groši. Poznámka ta má správně znít takto

Ve schůzi numismatické společnosti v Berlíně předložil p. Dannenberg 14 grošů českých, kontramarkovaných, mezi nimi dva, které měly *po dvou* kontramarkách.

Členská schůze 7. října. 22 členů. Při zahájení schůze věnuje p. předseda posmrtnou vzpomínku zesnulému členu p. *Vojtěchu Čihákov* v Poděbradech. Byl horlivým sběratelem a rád svou sbírku učinil přístupnou všem, kdo se o ni zajímali, což platí také o jeho sbírce starožitností. Povstáním uctěna památka zesnulého, k němuž mnozí z přítomných poutáni byli dlouholetými styky přátelskými.

Po té v obšírné přednášce líčí p. r. Ed. Fiala mincovní poměry za *Zikmunda, Albrechta, Ladislava Pohrobka, Jiřího Poděbradského a Matyáše Korvína*, pokud se týkají zemí českých. Předkládá hojně ukázky ražeb, z nichž největší pozornosti se těšil pražský groš krále Ladislava Pohrobka.

Debatní večer 21. října 1921 sdružil 22 členů za předsednictví r. Fialy a věnován tento večer památce *Karla Havlíčka Borovského*. Pan učitel *Mareš* v poutavé přednášce své líčí podrobně život a utrpení slavného muže tohoto, doprovázejе přednášku ukázkami tisků, časopisů a vyobrazení. Předkládá řadu medailí k jeho oslavě ražených, z nichž některé jsou dnes již vzácné. Také jednatel předkládá některé ražby a litou plaketu od Boh. Vlčka.

Pan předseda děkuje přednášejícímu za vzorně připravenou přednášku.

Správní výbor konal schůzi 24. října. Přijati byli tito noví členové: pp. *Jaroslav Rožánek*, nadporučík, sekretář MNO na Smichově a *Mr. Ph. Jaroslav Macoun*, lékárník v Sobotce. Pan předseda sděluje, že sepsal ku vyzvání ministerstva vnějších záležitostí stručný *přehled (encyklopaedii) českého mincovnictví*, který bude vydán v jazyce francouzském se třemi tabulkami vyobrazení. Protože ministerstvo svolilo, aby naše společnost dala si přitisknouti jistý počet tabulek, ovšemže na svůj náklad, kdyby se rozhodla tento spisek vydati česky svým nákladem, jest pan předseda ochoten tento přehled, po případě ještě trochu rozšířený, dáti naší společnosti k dispozici. Po výměně názorů přijata tato nabídka s povděkem a usneseno vydati tento spis nákladem 500 výtisků.

Členská schůze 4. listopadu 1921. Účast 24 členů. Předseda p. řed. Pilát a přednáší o *medailích na české šlechtice* po bitvě bělohorské až po dobu naši. Krásná řada medailí, - nichž každá doprovázena stručnými údaji o osobnosti, na kterou byla ražena; poskytlá účastníkům přednášky řídkou příležitostí obdivovati mnohou ražbu známou jen z vyobrazení.

Debatní večer 18. listopadu t. r. (22 členů). Předseda p. r. Fiala seznámil posluchače s několika *nálezky**) z *posledních let*, připojiv zajímavé podrobnosti a data historická.

Pan Sirový přednáší o *ražbách XV. věku*, máje za podklad získaný nález halérů vídeňských a bavorských, jaké se u nás častěji vyskytují. Poukazuje na rozpory, jaké při určování některých ražeb dosud panují, probírá zevrubně ražby halské, vídeňské i bavorské, doprovázeje svoji přednášku hojnými ukázkami, které se těšily živé pozornosti přítomných.

Pan předseda děkuje panu Sirovému za zajímavá sdělení a míní, že nepokládá ony t. zv. široké denáry nálezu rakvického, připisované některými numismaty Babenbergům, za ražby tohoto rodu. Jest naopak přesvědčen, že jsou to ražby Welfů-Bilungů, kteří právě v době té s Přemyslovci byli v úzkém styku následkem svazků rodinných a slibuje, že příležitostně o věci té svůj názor obšírněji přednese.

Pan Javůrek předkládá dva „šekly“ a vysvětluje jejich opisy.

Členská schůze 2. prosince 1921. Přítomno 20 členů. Přednáší p. r. Fiala o *mincovnictví Jagellovců Vladislava II. a Ludvíka I.* Vladislav II. panoval plných 45 let a jak pochopitelně, raženo za tu dobu mnoho, ovšem dosti jednotvárně. Mimo dukáty, váhy 3.45 až 3.55 gr., které bity byly v Praze asi pod přímou správou nejvyšších mincmistrů, raženy v Hoře Kutné hlavně groše pražské a nově zavedené peníze bílé a černé. Groše této doby známe ve mnoha variantech, lišících se písmem, rozdělovacími značkami i kresbou lva, nebo koruny; dle toho bude možno při podrobném studiu groše ty sestaviti chronologicky, kteréžto práci mohly by přesné zkoušky ryzosti napomoci. Známe, že ryzost stříbra v zrnu grošů pražských doby té soustavně poklesá, praktika to již dříve pozorovaná.

Bílé peníze jsou dvojího rázu, dvoustranné a jednostranné, obojí nesou v líci českého lva a titul panovníka, u prvních pak na rubu ještě korunované písmeno W. Známe jich více variantů, právě tak, jako penízků černých, nesoucích ráz jen po jedné straně a to písmeno W pod korunou. Bílých penízků šlo 7 za groš a jeden bílý penízek platil dva černé.

Známe také některé groše tlusté, jaké z rozkazu krále pro něho — na dary královské — raženy byly, tak r. 1474 a 1477. Známe také tlusté peníze bílé, které bývají pozlacené a ouškem opatřené. Takové tlusté peníze nebyly nikdy mincí bernou, ale sluší je považovat za peníze „pamětní“ nebo „peníze na podívanou“. Zápisy horní z doby Vladislava II. dochovaly se nám z valné části a pan přednášející jmenuje celou řadu úředníků, pisarů, zkoušečů stříbra a rytců kutnohorských.

*) Arnoštovice, Smilkov, Uhřice, Prostějov, Kostelec n. Orlicí.

Po smrti Vladislavově nastoupil r. 1516 syn jeho *Ludvík I.*, plnoletým byl však teprve r. 1522 prohlášen. Zahynul r. 1526 v bitvě u Mohače a jím vymřel rod Jagellonský na trůně českém. Za Ludvíka mění se poměry, ražby jsou rozmanitější, tudíž zajímavější. Tak dukáty nesou po prvé značky, mající vztah ku znakům nejvyšších mincmistrů, což umožňuje chronologické jich sestavení. Nad to vidíme po prvé letopočet na penězích vyražený.

Groše a jich díly raženy tak, jako za Vladislava II. v Hoře; k nim přistupují groše z nové mincovny v Jáchymově, které se od horských liší tím, že nesou v opisu pod lvem štítek šlikovský.

V opisech na groších v Hoře ražených rozeznáme snadno ražby starší s gotickou minuskulí od ražeb z posledních let panování Ludvíkova, které nesou opisy písmem renaisačním. Za vlády Ludvíka počínají se objevovati *medaile* ražené na paměť rozličných událostí, tak z r. 1508 na korunovaci v Uhrách, 1526 na boje s Turky a na smrt krále u Mohače, na vdovství královny a j. Ražby ty vznikly většinou v mincovně kremnické, kde již za Vladislava II. pilně se razilo. Tak raženy tam pětidukáty, dvoudukáty, dukáty, od r. 1499 i tolary, též odrazky tolarů ve zlatě, dále groše, bílé peníze (denáry) a početní groše.

Z dob vlády Ludvíkovy známe kremnické trojdukáty, dvoudukáty, dukáty, groše, denáry a obolky, často tlusté jich odrazky. Raženo tehdy i v *Bratislavě* (Prešpurku) a peníze tam ražené označovány písmenem I (Istropolis) za podnikatele Hallera z Hallenstajnu.

Pan předseda doplnil pak přednášku svou řadou ukázek mincí obou panovníků Jagellonců. Z ražeb předložených zajímaly hlavně groše tlusté a *groše Vladislava II. s kontramarkami* Paderborn a Göttingen. K těmto kontramarkám sluší podotknouti, že groše Jiřího Poděbradského a Vladislava II. přicházejí zřídka kdy s kontramarkami a že vlastní období kontramarek spadá asi do konce válek husitských. O tomto kontramarkování nezachovalo se dostatečných zpráv, jen v málo současných listinách činí se o tom zmínka. Tak v augsburském obecním nařízení z r. 1429, v nařízeních města Göttingen z let 1392—1445, v Norimberce r. 1433 a v nařízeních „mincovních dnů“ r. 1429 a 1431 v Riedlingu. Kontramarkováno asi všude, kde stávala tehdy mincovna nebo t. zv. „Ungelt“, kde peníze měněny.

Debatní večer 16. prosince 1921. Přítomno 17 členů. Předsedá p. Dr. Katz, který přednáší o nálezu *bracteátů* učiněném v květnu t. r. na Českobrodsku a předkládá typy zastoupené v nálezu. (Bude uveřejněno ve „Věstníku“.)

Správní výbor konal schůzi dne 22. prosince 1921. Přítomni: r. Ed. Fiala, řid. Pilát, K. Kulhánek, E. Pelhřimovský, K. Chaura, Dr. V. Katz, Vl. Patera. Povstáním uctěna památka zesnulého řádného člena pana P. *Prokopa Šupa*, rajhradského preláta.

Za nové členy přijati: *Musejní spolek v Pelhřimově*, *Museum v Litovli*, Dr. Ad. *Schwarzenberg* v Praze, *Hubert Janovský*, čs. kapitán v Praze, inž. M. *Štábla* v Brně, Dr. *Jos. Schráníl*, adjunkt Národního musea v Praze.



VĚSTNÍK

NUMISMATICKÉ SPOLEČNOSTI ČESKO-SLOVENSKÉ V PRAZE



O B S A H:

Eduard Fiala: Staré mincovny. Kouřim, Libice, Malín, Vratislav a Mělník.

Dr. Viktor Katz: Symbolika písmen na nejstarších denárech českých.

Karel Chaura: Naše nové peníze.

Eduard Fiala: Český lev na mincích.

K. Chaura: O činnosti společnosti.



1921.

Redaktor: Ed. Fiala v Praze 1666-II. — Nákladem „Numismatické společnosti československé“ v Praze. — Tiskem Th. Böhma v Novém Městě n. Metují.